

**LASTENSUOJELUUN LIITTYVÄT DISKURSSIT HELSIN-
GIN SANOMIEN MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA KO-
RONAPANDEMIAN AIKANA**

Sari Vainio-Pekka
Pro gradu
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Sari Vainio-Pekka	
Työn nimi Lastensuojeluun liittyvät diskurssit Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa koronapandemian aikana	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn tyyppi Maisterin tutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 75 sivua
Ohjaaja Kati Närhi	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Vuoden 2020 alkupuolella tapahtui jotain ennakoimatonta ja kaikille odottamatonta. Koronaepidemia levisi maailmalta Suomeen ja sillä oli laajoja vaikutuksia yhteiskuntaamme. Suomessa julistettiin keväällä 2020 poikkeustila, joka kesti kolme kuukautta Koronapandemialla on ollut laajoja vaikutuksia aivan kaikkiin kansalaisiin. Lasten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttivat muutokset arjen rakenteissa ja turvaverkoissa. Tutkielmani mielenkiinnon kohteena on koronapandemia ajankohtana, jolloin lastensuojeluun liittyvät teemat ovat olleet paljon esillä mediassa. Koronapandemian aikana on puhuttu paljon lapsiperheille kuormittavasta elämäntilanteesta.</p> <p>Tutkielmassani tutkin, millaisia diskursseja lastensuojeluun liittyvissä mielipidekirjoituksissa kuvataan koronapandemian ensimmäisen vuoden aikana. Tutkielman aineiston keräsin Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista, ja aineisto koostuu 22 mielipidekirjoituksesta aikavälillä 1.3.2020-28.2.2021. Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä käytän representaation käsitettä. Representaatio antaa työkaluja sen tutkimiseen, millä keinoin media esittää todellisuutta ja tuottaa sitä.</p> <p>Lastensuojeluun liittyviä diskursseja löytyi aineistosta neljä. Diskursseja ovat vastuudiskurssi, jossa korostetaan palvelujärjestelmän vastuuta lastensuojelun toimivuuden parantamiseksi. Toisena diskurssina on kriisidiskurssi, jossa käsitellään koronapandemiaa kokonaisuudessaan kriisinä ja kytketään myös lastensuojelu kriisidiskurssiin. Kriisidiskurssissa tuodaan myös näkyväksi koronapandemian äkillinen vaikutus lasten ja nuorten elämään, ja miten kriisin pitkittymisen ehkäisemiseksi toimiin on ryhdyttävä heti. Kolmantena diskurssina on eriarvoistumis-diskurssi, jossa käsitellään lasten ja nuorten eriarvoistumista etenkin koronapandemian aikana ja mitä vaikutuksia koronapandemia on tuonut lastensuojeluun. Diskurssissa representoidaan sitä käsitystä, että kriisiajat eivät kohtele tasapuolisesti kaikkia lapsia ja nuoria. Neljäntenä diskurssina on lasten oikeudet -diskurssi, jossa korostetaan lasten oikeuksia koronapandemian aikana, heidän oikeuttaan palveluihin ja ylipäätään lasten oikeuksien turvaamista. Diskurssissa nousee esille myös kysymys siitä, kenen sanoilla lasten oikeuksista puhutaan.</p>	
Asiasanat lastensuojelu, diskurssianalyysi, mediarepresentaatio, koronapandemia, sosiaalityö	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELU JA KORONAPANDEMIA	5
2.1	Lastensuojelu Suomessa.....	5
2.2	Koronan vaikutukset lapsiperheiden hyvinvointiin.....	10
2.3	Koronan vaikutukset lastensuojeluun	12
2.4	Sosiaalialalla työskentelevien näkemykset pandemia-ajasta	15
3	MEDIAN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS	19
3.1	Median välittämät representaatiot	21
3.2	Koronapandemia mediassa	25
4	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	29
4.1	Tutkimuksen aineisto ja tutkimuskysymykset.....	29
4.2	Diskurssianalyysi	31
4.3	Aineiston keruu.....	34
4.4	Aineiston analyysi.....	36
4.5	Tutkielman eettisyys.....	38
5	LASTENSUOJELUUN LIITTYVÄT DISKURSSIT	41
5.1	Vastuudiskurssi.....	41
5.2	Kriisidiskurssi.....	46
5.3	Eriarvoistumis-diskurssi	51
5.4	Lasten oikeudet -diskurssi	55
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	62
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	74

1 JOHDANTO

Vuoden 2020 alkupuolella tapahtui jotain ennakoimatonta ja kaikille odottamatonta. Koronaepidemia levisi maailmalta Suomeen ja sillä oli laajoja vaikutuksia yhteiskuntaamme. Suomessa julistettiin keväällä 2020 poikkeustila, joka kesti kolme kuukautta (16.3.-16.6.2020). Koronapandemialla on ollut laajoja vaikutuksia aivan kaikkiin kansalaisiin. Lasten ja perheiden hyvinvointiin ovat vaikuttaneet muutokset arjen rakenteissa ja turvaverkoissa. Koronapandemian voidaan katsoa vaikuttaneen negatiivisesti etenkin haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja perheisiin. (Tiili, Paasivirta, Kuokkanen, Eriksson & Nelimarkka, 2020,1.)

Vuoden 2020 tilastoissa koronan ajan vaikutukset lastensuojeluun eivät vielä suoraan näy, mutta tehtyjen selvityksien perusteella on arvoitu, että perheiden tilanteet ovat vaikeutuneet ja lastensuojelun asiakkaiden tuen tarve on lisääntynyt pandemian aikana. Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi neljällä prosentilla vuodesta 2019. (THL, 2021.) Pandemiasta on puhuttu myös mielenterveyskriisinä. Korona-aika on vaikeuttanut mielenterveysongelmien hoitoa ja pahentanut jo entuudestaan hankalaa tilannetta mielenterveyspalveluissa. (Laurinolli, 2020.)

Päätin tarttua tutkielmassani lastensuojeluun liittyviin diskursseihin lukijoiden mielipidekirjoituksissa. Minua kiinnostaa koronapandemia ajankohtana, jolloin lastensuojeluun liittyvät teemat ovat olleet paljon esillä mediassa. Koronapandemian aikana on puhuttu paljon lapsiperheille kuormittavasta elämäntilanteesta (Yle, 2020; HS, 2020). Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut kasvussa ja lasten ja nuorten psyykinen oireilu on lisääntynyt, palvelujen pystymättä vastaamaan psykiatrisen hoidontarpeen kasvuun (mm. MTV, 2021; YLE, 2020; HS, 2020.)

Sosiaalityön harjoittamisessa on mielestäni tärkeää ymmärtää sosiaalityön tekemiseen liittyviä tärkeitä ajankohtaisia vaikuttimia, ja koronapandemia aiheuttaa mitä luultavimmin huomattavia jälkivaikutuksia ja seurauksia kaikkeen sosiaalityön harjoittamiseen myös tulevaisuudessa. Ennen sosiaalityötä opiskelin sosiologiaa pääaineena, ja kiinnostuksen kohteeni liittyvät laajemmin myös yhteiskunnallisiin aiheisiin eivätkä rajaudu pelkästään sosiaalityöhön tiiviisti. Tästä syystä olen kiinnostunut median yhteiskunnallisesta vaikutuksesta lastensuojeluun liittyviin mielenkuviin ja diskursseihin. Mielestäni onkin tärkeää tuoda näkyväksi niitä erilaisia kielen kautta rakennettuja tapoja, jotka lastensuojelua määrittelevät. Koronapandemian aiheuttamat poikkeukselliset olosuhteet särkevät kokemusta elämän ennakoitavuudesta, yleisestä turvallisuudesta ja arkielämän soljumisesta. Erilaisilla ihmisillä on erilainen resilienssi kohdata kriisejä, ja sitä kautta kriisit sijoittavat ihmiset keskenään eriarvoiseen tilanteeseen. Sosiaalityhteellisellä tutkimuksella onkin erityinen mielenkiinnon kohde tutkia niitä ihmisiä, jotka ovat haavoittuvassa asemassa. Haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset kokevat enemmän tarvetta huolenpidolle ja suojelulle, jotta pärjäävät ennakoimattomista, pitkittyneistä ja raskaista elämäntilanteista sekä näiden kokemusten mahdollisista traumaattisista kokemuksista. (Kivipelto, Hekkala & Harrikari, 2023, 372.) Koronapandemia on ollut globaali kriisi, joka on aiheuttanut haasteita etenkin haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille. Lähtökohteisesti lastensuojelun piirissä olevat lapset ja heidän perheensä ovat yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa ja omassa tutkielmassani olenkin kiinnostunut nimenomaan tästä sosiaalityön sektorista.

Tässä tutkimuksessa tutkin laadullisin menetelmin, millaisia diskursseja lastensuojeluun liittyy lukijoiden mielipidekirjoituksissa koronapandemian ensimmäisen vuoden aikana. Sanomalehdeksi valitsin Helsingin Sanomat sen laajan levikin vuoksi. Tutkielmassani tutkin, millaisilla diskursseilla lastensuojelusta puhutaan ja mikälaista kuvaa siitä rakennetaan kielen avulla. Minua kiinnostaa, kenen näkökulmasta lastensuojelusta kirjoitetaan ja millä tavalla kirjoitukset mahdollisesti toisintavat tai rakentavat kuvaa lastensuojelusta. Miten koronapandemia tulee esiin lastensuojeluun liittyvissä mielipidekirjoituksissa tai näkyykö se taustalla olevana teemana?

Tutkimuskysymykseni on, millaisilla diskursseilla lastensuojelusta puhutaan Helsingin Sanomien lukijoiden mielipidekirjoituksissa koronapandemian ensimmäisen vuoden aikana.

Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä hyödynnän mediarepresentaatiota. Representaatio antaa työkaluja sen tutkimiseen, millä keinoin media esittää todellisuutta ja tuottaa sitä. Esittäminen tapahtuu aina jonkin tietyn näkökulman kautta ja samalla representaatiot tuottavat todellisuudesta tietynlaista kuvaa. Representaatioihin liittyy olennaisesti myös valinnan tekeminen, että kenen näkökulmasta esittäminen tapahtuu ja millä keinoilla se on saavutettu. (Seppänen 2005, 77.) Representaatioissa esiteltävä asia on tuotu esille jo jossain valmiissa kehyksessä ja valmiiksi tulkittuna, jonkin tietyn näkökulman kautta määriteltynä. Representaatio ei siis kuvaa todellisuutta suoraan, vaan esitettävään kohteeseen liitetään merkityksiä jonkin välineen avulla. (Nieminen & Pantti 2012, 94.) Sekä representaatioiden että diskursseiden analyysiin liittyy molempiin niiden valintojen tarkasteleminen, joita representaatioissa, merkityksenannossa ja todellisuuden konstruoinnissa on toteutettu. Lisäksi on syytä tarkastella niitä yhteiskunnallisia vaikuttimia, jotka näitä valintoja ovat ohjailleet. (Fairclough 1997, 138.)

Tutkielmassani tarkastelen ensin lastensuojelua Suomessa. Määrittelen, mitä lastensuojelulla tarkoitetaan ja miten koronapandemia on vaikuttanut lapsiperheiden hyvinvointiin yleisesti sekä miten sen vaikutukset ovat näkyneet lastensuojelussa. Lisäksi kerron sosiaalialan työntekijöiden näkemyksiä koronapandemian aikana työskentelystä. Kolmannessa luvussa käyn läpi median yhteiskunnallista merkitystä ja millaisia representaatioita median kautta välitetään. Kerron myös median merkityksestä koronapandemian aikana.

Neljännessä luvussa esittelen tutkielmani tutkimusaineiston ja tutkimuskysymyksen. Tutkimusmenetelmänä käytän diskurssianalyysia, jonka esittelen neljännessä luvussa. Käyn myös tarkemmin läpi aineiston keruun ja aineiston analyysin sekä pohdin tutkielmaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Viidennessä luvussa käyn läpi aineiston tulokset eli mielipidekirjoituksista löytämäni diskurssit. Kuudennessa lu-

vussa kokoan tutkielmani johtopäätökset yhteen ja pohdin tutkielmani yhteiskunta-
tieteellistä merkitystä.

2 LASTENSUOJELU JA KORONAPANDEMIA

2.1 Lastensuojelu Suomessa

Lastensuojelua määriteltäessä tulee helposti mieleen, että lastensuojelu olisi vain sosiaalihuollon viranomaisten kanssa tehtävää lastensuojelutyötä. Kuitenkin lastensuojelu voidaan käsittää laajasti yleisemmin lasten suojeluksi, johon osallistuu sosiaaliviranomaisten lisäksi myös muut viranomaiset ja kansalaiset. Lasten suojeluun osallistuvat mm. päivähoito- ja varhaiskasvatuspalvelut, koulu, harrastustoiminta ja muut lähiyhteisöt. Lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään ja varsinainen lasten suojelutehtävä voidaan katsoa olevan varsinaiset lastensuojelun kolme ydinasiaa. (THL, 2021.) Ensisijaisesti lastensuojelun palvelut ja tukitoimenpiteet pyritään järjestämään avohuollon tukitoimenpiteillä ja palveluilla, joilla pyritään ehkäisemään lapsen kehitykselle tai terveydelle kasvuolosuhteista tai lapsen omasta käyttäytymisestä johtuva vaara tai ilmeinen vaarantumisen riski. Tukitoimilla ja palveluilla yritetään korjata myös jo aiheutuneita haittoja lapsen kehitykselle tai terveydelle sekä pyritään ehkäisemään vaaraa aiheuttavien tekijöiden toistuminen. Lastensuojelulain tavoite on turvata lapsen oikeus kasvaa turvallisessa ympäristössä, taata tasapainoinen kehitys ja turvata erityinen suojelu sellaisissa tilanteissa, joissa ensisijaisesti lapsen hyvinvoinnista vas-

taava henkilö ei pysty ilman lastensuojelun palveluita tai tukitoimenpiteitä selviytymään lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. (Araneva, 2016, 159.)

Varsinaisen lastensuojelutyön sisältöä ei ole yksinkertaista määritellä tarkasti. Lastensuojelutyön taustalla vaikuttavat niin lainsäädäntö kuin suositukset, kuten eettiset ohjeistukset. Sosiaalityön koulutus on voinut asettaa erilaisia suuntauksia sosiaalityön harjoittamiselle eri paikkakunnilla eri aikakausina. Lain mukaan lastensuojelun perustehtävä on lapsen suojelutehtävä, mutta lainsäädäntö ei suoraan vastaa kysymykseen, millä tavalla tai miten tätä perustehtävää kuuluu hoitaa. Lapsen suojeleminen toteutetaan pääsääntöisesti palvelujärjestelmän tarjoamien palvelujen avulla. (Civil, 2018, 97.) Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen on aina ensisijaisesti vanhemman tai muun huoltajan vastuulla. Jos vanhempi tai huoltaja ei jostain syystä kykene ollenkaan tai osittain täyttämään tätä kasvatusvelvollisuuttaan, on viranomaisella velvollisuus tukea vanhempia tässä tehtävässä. Tarvittaessa lapsi ja perhe tulee opastaa lastensuojelun palveluihin asiakkaaksi. (THL, 2021.) Siinä tapauksessa, jos lapsen tuen tarpeeseen ei pystytä riittävästi vastaamaan sosiaalihuoltolain mukaisilla sosiaalipalveluilla, on lastensuojelun asiakkuus avattava ilman kohtuutonta viivytystä riippumatta esimerkiksi huoltajan mielipiteestä. Sama tilanne on silloin, jos lapsen etu muista syistä edellyttää lastensuojelulain perusteella myönnettäviä palveluita tai jos koetaan, että lapsen edun turvaamiseksi tilanteessa tarvitaan lastensuojelullista apua. (Araneva, 2016, 48.)

Kiistatta voitaneen sanoa, että kaikilla perheillä on jonkinlaisia ongelmia ajoittain. Ongelmien tai haasteiden muodot ja sävyt voivat vaihdella, mutta ne voivat liittyä vaikkapa äkilliseen sairastumiseen, työttömyyteen tai menetyksiin. Jotkut perheet ja perheenjäsenet selviävät ongelmista suhteellisen helposti muiden perheenjäsenten tuella, mutta joillekin perheille ja yksilöille perheiden sisällä haasteet voivat olla todella kuormittavia. (Braun, 2013, 13.) Usein lastensuojelun asiakkuuteen päätyvillä lapsilla tai nuorilla elämän kuormittavat tilanteet voivat liittyä esimerkiksi vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmiin, väkivaltaiseen käytökseen tai äkilliseen kriisitilanteeseen perheessä. Lapsella tai nuorella saattaa itsellään

olla itsetuhoista käytöstä, päihteiden liikkakäyttöä, koulunkäyntiin liittyviä haasteita jne.

Lastensuojelun asiakkuuteen tullaan usein lastensuojeluilmoituksen kautta lähteneen prosessin kautta. Koulu, päiväkoti, neuvola, oppilashuolto tai kuka tahansa lapsen läheinen tai täysin tuntematonkin ihminen voi tehdä lapsesta lastensuojeluilmoituksen, jos epäilee tai näkee esimerkiksi lapseen liittyvää kaltoinkohtelua tai epäilee vanhempien kykyjä toimia lapsen edun mukaisesti. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, että kasvuolosuhteissa ei näyttäisi olevan mitään lapsen kasvua tai kehitystä vaarantavaa, mutta lapsi itse käyttäytyy itsetuhoisesti, käyttää runsaasti päihteitä, jättäytyy pois koulusta jne. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja sen käsittely sosiaalihuollossa ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että sitä seuraisi lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojeluilmoituksen perusteella voidaan ohjata lapsi ja/tai perhe esimerkiksi perheneuvolan asiakkuuteen tai muihin varhaisen tuen palveluihin. Tarvittaessa voidaan aloittaa sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus, joka on asiakkaalle vapaaehtoinen, toisin kuin lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojeluasiakkuus alkaa, jos viranomainen toteaa sosiaalihuoltolain perusteella tehdyn palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsi tarvitsee lastensuojelua. Lastensuojelulain (2007/417) 27 pykälän mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaa, jos lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia ja sen lisäksi toinen seuraavista ehdoista täyttyy: lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä *tai* lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.

Lastensuojelulain mukaan ensisijaisesti vastuu lapsen kasvatustehtävästä ja hänen huolenpidostaan kuuluu lapsen vanhemmille (huoltajille). Lapsella on oikeus saada huolenpitoa ja hyvää hoitoa huoltajiltaan, mitä painotetaan myös lastensuojelulaissa. Lastensuojelussa pyritään ensisijaisesti auttamaan lapsia avohuollon tukitoimien ja palveluiden avulla. Näitä tukitoimia pyritään mahdollisuuksien rajoissa toteuttamaan yhdessä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Avohuollon ydintehtävänä onkin kehittää lapsen kasvuolosuhteita, samalla vanhemmuutta ja vanhempien kasvatus-

kykyä tukien. Avohuollon tukitoimenpiteet vaihtelevat suuresti perheen tai lapsen haasteitten mukaan. Lasta ja perhettä voidaan tukea esimerkiksi taloudellisesti, järjestämällä perheeseen perhetyötä tai järjestämällä perheelle perhekuntoutusta. Myös sijoitus avohuollon tukitoimena on mahdollinen tilanteen niin vaatiessa. Avohuollon sijoitus voidaan järjestää koko perheelle kuntouttavana perhehoitona tai laitoshoidona. On myös mahdollista sijoittaa lapsi lyhytaikaisesti joko laitokseen tai perhehoitoon. Edellytyksenä avohuollon sijoitukselle on lapsen huoltajan sekä 12-vuotta täytäneen lapsen suostumus sijoitukselle. Ilma suostumusta avohuollon sijoitusta ei voida toteuttaa. Jos kodin ulkopuolista sijoitusta harkitaan, täytyy huomioida todennäköisyys sille, voiko lapsi palata kotiinsa pitkään aikaan (esimerkiksi puoleen vuoteen). Jos edellytyksiä ei lähtökohtaisesti ole, täytyy aina selvittää, täyttyykö huostaanoton edellytykset ja ryhdyttävä tarvittaessa lapsen sijaishuollon järjestämiseen. (Räty, 2015, 313–314, 318–327.)

Lastensuojelun tavoitteena on lapsen turvallisuuden sekä kasvun ja kehityksen suojeleminen. Sosiaalityöntekijän on työssään edesautettava perhettä ja lasta kohtaan näitä tavoitteita ja samanaikaisesti poistettava näitä tavoitteita uhkaavia tekijöitä. Lastensuojelun työ on hyvin moniulotteista ja usein haastavista lähtökohdista alkavaa, jossa viranomaisen on ajoittain hyvin voimallisin toimenpitein puututtava asiakkaiden yksityiselämään. Lastensuojeluun liittyy myös julkisen vallan käyttöä. Monet lastensuojelutyössä käytettävät toimenpiteet edellyttävät vahvaa julkisen vallan käyttöä, jolla rajoitetaan asiakkaan oikeutta toimia oman tahtonsa mukaisesti tai päättää omista asioistaan. Äärimmäisimpänä vallan käytön interventiona on huostaanotto, jolloin viranomaiset tekevät päätökset lapsen asuinpaikasta, kasvatukseen liittyvistä asioista ja lapsen hoitoon liittyvistä aikuisista vanhempien sijaan. (Alhainen, 2014, 17–18.)

Lastensuojelujärjestelmää on mahdollista tutkia eri indikaattorien valossa, kuten lastensuojeluilmoitusten määrä, avohuollon asiakkuudet ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lapsen määrä (Toikko, Seppälä, Kraav & Heikkilä, 2021, 75). Lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli vuonna 2021 yhteensä reilut 38 000 alle 18-vuotiasta lasta. Tämä tarkoittaa vajaa neljää (3,7 %) väestön 0–17-vuotiaista. Lastensuojelun

asiakkaan on eniten 16–17-vuotiaita nuoria ja vastaavasti vähiten 0–2-vuotiaita. Lastensuojelun asiakkuudet ovat vähentyneet viime vuosina: viimeisten viiden vuoden aikana asiakkuuksien vähentymistä on ollut kahdesta seitsemän prosenttia vuositain. Lastensuojeluilmoitusten määrässä on ollut nousua viime vuosina. Vuodesta 2018 alkaen lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut 19 prosenttia. Vuonna 2021 tehtiin seitsemän prosenttia enemmän lastensuojeluilmoituksia kuin vuonna 2020. (Forsell & Kuoppala, 2022, 14.)

Kodin ulkopuolelle oli vuonna 2021 sijoitettu yhteensä vajaa 18 000 lasta. Kodin ulkopuolelle sijoitettuihin lapsiin luetaan huostassa olevat lapset, kiireellisesti sijoitetut lapset, avohuollon tukitoimena sijoitetut lapset sekä jälkihuollon sijoittamat lapset. Huostassa olleiden lasten määrä väheni vuodesta 2020 kolme prosenttia ja huostassa olleiden lasten määrä väheni ensimmäistä kertaa vuoden 2016 jälkeen. Myös sijoitettujen lasten kokonaismäärään tuli laskua neljällä prosentilla vuodesta 2020. Kolmessa vuodessa vuodesta 2019 vuoteen 2021 uusien huostaanottojen määrä on vähentynyt 16 prosentilla. (Forsell & Kuoppala, 2022, 3.)

Lastensuojelua kuvaaviin indikaattoreihin liittyy kuitenkin haasteita, eivätkä ne yksinään kerro lasten ja perheiden hyvinvoinnista tai anna siitä kokonaiskuvaa. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen velvollisuus on määritelty laissa, mutta silti lasten elämän tilanteen arviointi on kuitenkin aina myös subjektiivista. Kaksi eri viranomaistahoa voivat arvioida tilanteen eri tavalla: siinä missä toinen arvioi ilmoituskynnyksen täyttyneen, ei toinen välttämättä ilmoitusta täytä. Ilmoituksiin liittyy myös yhteisöllinen näkökulma. Jokin tietty ilmiö tai huolenaihe saattaa nousta julkiseen keskusteluun laajalti, jolloin siihen reagoidaan myös lastensuojeluilmoitusten tekemisessä lievemällä kynnyksellä. Julkinen keskustelu huoliin liittyen ei kuitenkaan välttämättä indikoi suoraan todellisen tilanteeseen. Ilmoitusten määrän perusteella ei voidakaan vetää suoraa johtopäätöksiä huolen asteesta. Lastensuojeluilmoituksia voidaan kuitenkin pitää jonkinlaisena lastensuojelun kysyntää yleisesti esittäväänä indikaattorina. Lastensuojeluilmoitusten määrä on suoraan yhteydessä sijoitusten määrään: mitä enemmän ilmoituksia, sitä enemmän sijoituksia. (Toikko ym., 2021, 76, 79–80.)

2.2 Koronan vaikutukset lapsiperheiden hyvinvointiin

Muutos on välttämätön asia elämässä, ja muutokset tuovat usein haasteita mukanaan. Joissain tapauksissa muutoksen puutekin saattaa olla haaste. Lapsuus ajatellaan usein aikana, jolloin lapsia tulee suojella ylimääräisiltä ongelmilta ja antaa heidän elää lapsuuttaan ilman suurempia haasteita. Toisaalta lapset usein pystyvät nopeasti sopeutumaan uusiin tilanteisiin. Tästä syntyykin jännite sen välille, että kuinka pitkälle haasteet tai ongelmat ymmärretään vain elämään luonnollisesti kuuluviksi ja kuinka pitkälle niitä mahdollisesti yritetään välttää kaikin keinoin. (Ribbens McCarthy, Hooper & Val Gillies, 2013, 1.)

Kysymykseen siitä, mikä on oikeasti ongelma ja mikä perhe-elämään liittyvää normaalia haastetta, ei ole helppo vastata. Joissain tapauksissa haasteita voi syntyä ei-toivottujen muutosten ja haasteiden muodossa, mutta toisaalta haasteiden kokonaisvaltainen puuttuminenkin voi olla joskus ongelma tai haaste itsessään. Myös tervetulleet ja positiiviset muutokset voivat kuitenkin ravisuttaa perheen sisäistä elämää aiheuttamalla muutoksia perheen päivittäiselle rutiininomaiselle arjelle. Ei ole myöskään helppoa vetää rajaa siihen, milloin puhutaan muutoksista perheen elämässä niin, että ne ovat normaaliin elämään kuuluvia haasteita suhteessa siihen, että ongelmat muuttuvat traumaattisiksi, häiritseviksi tai jopa kärsimyksen kohteiksi. (Ribbens McCarthy, 2013, 327–328.)

Koronapandemia on tuonut jokaisen suomalaisen perheen ja lapsen arkeen aivan erityisen ajanjakson, jollaista ei ole aikaisemmin koettu. Pandemia ajanjaksona on ollut odottamaton muutos aivan kaikille suomalaisille perheille. Muutos on voinut heijastua positiivisesti tai negatiivisesti lapsiperheiden arkeen. Koronavirus itsessään ei tämänhetkisen tiedon mukaan ole terveydellinen uhka suurimmalle osalle lapsista. Koronaviruksen liittyvä kriisillä on kuitenkin ollut merkittäviä negatiivisia vaikutuksia lasten, nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvointiin. Lasten ja nuorten oikeudet ja heidän erityinen asemansa voidaan helposti asettaa sivurooliin, jos yhteiskunnassa on voimassa poikkeusolot. Lasten ja nuorten hyvinvointi riippuu aikuisväestöstä enemmän julkisista palveluista. Poikkeusolot voivat vaikuttaa kielteises-

ti muun muassa lasten ja nuorten oikeuksiin saada koulutusta, riittäviä sosiaali- ja terveystalvveluita, sosiaaliturvaa ja päästä osalliseksi harrastustoimintaan. (Valtio-neuvosto, 2020,10.)

Pelastakaa Lapset ry toteutti keväällä 2020 selvityksen 13–17-vuotiaiden nuorten ja lasten kokemuksista koronapandemian aiheuttamista poikkeusoloista, liittyen nuorten arkeen, koulunkäyntiin, vapaa-aikaan, harrastuksiin ja henkiseen hyvinvointiin. Yli puolet (55 %) kyselyyn vastanneista lapsista koki olevansa poikkeusolojen aiheuttamien olosuhteiden vuoksi aiempaa yksinäisempiä. Yksi neljäsosa koki itsensä, perheensä tai jonkun perheenjäsenen tarvitsevan tukea tai apua arjesta selviytymiseen koronakriisin aiheuttaman tilanteen takia. Sama prosentti matalatuloisilla perheillä oli 47 prosenttia. Samoin kun kysyttiin henkistä hyvinvointia, niin matalatuloisten perheiden lapset kokivat useammin henkisen vointinsa erittäin huonoksi tai melko huonoksi (43 %) suhteessa muihin lapsiin (27 %). Noin puolet vastanneista nuorista koki, että poikkeusolojen vuoksi heidän voimavaransa tai jaksamisensa olivat heikentyneet suhteessa ennen poikkeusoloja vallinneeseen tilanteeseen. Kuitenkin joka neljäs vastaaja oli sitä mieltä, että koronapandemian aiheuttamalla poikkeusoloilla ei ole ollut vaikutusta omaan henkiseen hyvinvointiin. (Pelastakaa Lapset, 2020, 4, 6.)

Uusin julkaistu Kouluterveyskysely on keväältä 2021, jolloin koronapandemia oli ollut Suomessa jo yli vuoden. Kouluterveyskyselyitä tehdään kahden vuoden välein, ja vuoden 2019 kyselystä ahdistuneisuus oli lisääntynyt kaikilla kouluasteilla niin tytöillä kuin pojillakin. Tytöistä jopa lähes yksi kolmasosa arvioi kokevansa kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta, pojista kahdeksan prosenttia. Tytöillä kahdessa vuodessa oli tullut kymmenen prosenttiyksikön nousu. Myös masennusoireilu oli lisääntynyt vuoden 2019 luvuista sekä tytöillä että pojilla. Noin kymmenen prosenttia pojista ja neljännesosa tytöistä arvioi kokevansa yksinäisyyttä joko melko usein tai jatkuvasti. Kouluterveyskyselyn vuoden 2021 tilastojen valossa voidaan arvioida nuorten mielenterveyshaasteiden kasvaneen ja psyykkisen hyvinvoinnin laskeneen koronapandemian aikana. Nuoret kuvaavat kasvanutta mieliala- ja ahdistusoireilua, yksinäisyyttä ja heikentynttä positiivista mielenterveyttä. Etenkin tyttö-

jen kohdalla oireilu on kasvanut. (Aalto-Setälä, Suvisaari, Appelqvist-Schmidlechner & Kiviruusu, 2021, 2-5.)

Nuorilla on suuri tarve itsemääräämiseen ja ikätoverikontakteihin, ja sosiaalisten kontaktien pieneneminen ja rajoittaminen onkin erityisen haastavaa juuri tälle ikäryhmälle. Nuoria ovat kuormittaneet etäkoulun lisäksi rajoitustoimet harrastuksiin ja vapaa-ajan viettoon. Samaan aikaan ikätovereilta saadun sosiaalisen tuen myötä myös nuorten elämässä olevat perheen ulkopuoliset tärkeät aikuiset (kuten sukulaiset, opettajat, valmentajat) ovat rajoitustoimien vuoksi olleet vähemmän nuorten elämässä mukana. Nuoria on kuormittanut epävarmuus tulevasta, tavanomaisessa arjessa tapahtuvien rutiinien puuttuminen, kasvanut yksin olemisen määrä sekä omaan tai läheisen sairastumiseen liittyvät huolet. Pandemian pitkittyessä myös yksinäisyyteen liittyvät kokemukset ovat osalla nuorista pitkittyneet, minkä taas tiedetään lisäävän riskiä ahdistuneisuuteen, stressiin ja masennusoireiluun, etenkin tytöillä. (Aalto-Setälä ym., 2021, 5.)

2.3 Koronan vaikutukset lastensuojeluun

Jos verrataan lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia ja nuoria suhteessa muihin lapsiin ja nuoriin, ovat he erityisen haavoittuvassa asemassa. Heillä on riski kärsiä muita lapsia enemmän koronapandemian takia tapahtuneista poikkeusoloista. Kiireelliset sijoitukset ja sijaishuollon tarve on ollut pitkään nousussa jo ennen koronaa, ja koronan on ennakoitu pahentavan tilannetta. Koronakriisi on myös valaissut sitä tosiasiaa, että hyvin monelle perheelle koululla ja harrastustoiminnalla on merkittävä arkea tukeva merkitys. Koulu ja harrastukset muodostavat monelle perheelle arjen rakennetta kannattalevan tekijän ja vahvistavat sitä myöten lasten selviytymistä ja pärjäämistä arjessa. (Valtioneuvosto, 2020, 42.) Poikkeusolot pienensivät suuresti lasten ja nuorten elämänpiiriä, millä on ollut vaikutuksia oppimiseen ja lisääntyneeseen yksinäisyyden kokemukseen. Mielenterveyden onkin arvioitu heikentyneen korona-aikana eniten nimenomaan nuorilla. Samalla kun poikkeusolot haastoivat lapsia ja nuoria, osalla vanhemmista päihde- ja

mielenterveysongelmat ovat voineet kärjistyä. Lähisuhdeväkivalta on myös lisääntynyt koronapandemian aikana. (Utriainen, Eriksson & Heino, 2021, 2.)

Koronapandemian myötä lastensuojeluun on päätyntä uusia perheitä. Monissa perheissä koronakriisi on koetellut jaksamista ja arjen voimavaroja. Samanaikaisia kuormitusta aiheuttavia tekijöitä on voinut olla monia: vanhemmalta on mahdollisesti työt loppuneet, vanhempi on voitu lomauttaa ja/tai lasten arjen järjestystä tukevat rakenteet, kuten koulunkäynti, kouluruokailu ja ohjatut harrastukset, ovat puuttuneet. Pelko elää siitä, että lastensuojelun palvelutarpeen kasvu voi lyhyellä aikavälillä voimistua enemmän kuin mihin palvelujärjestelmä on kykyneväinen vastaamaan. Niin lastensuojeluilmoitusten määrän kuin sijaishuollon asiakkuuksien on arvioitu kasvavan. Jo 1990-luvun lamasta alkaen lastensuojelun palvelut ovat olleet ylikuormittuneet ja psykiatrisille tehtävät lähetteet ovat myös olleet nousussa lähes saman ajan. Koronakriisi on osoittanut, että hyvin suurelta osin palvelujärjestelmä on hajanainen ja sirpaleinen, ja lapsistrategian koronatyöryhmän mukaan kriisin hoidossa olisikin tärkeää ennaltaehkäistä sirpaleisuuden vahvistumista. (Valtioneuvosto, 2020, 42, 44.)

Keväällä 2020 toteutettiin kysely lasten ja perheiden parissa työskenteleville koronakriisin vaikutuksista lapsiin ja miten kriisi vaikuttanut lapsille ja perheille kohdistettuihin palveluihin. Korona ajanjaksona on lisääntynyt huolta lasten kaverisuhteista, yksinäisyydestä ja mielekkään tekemisen puutteesta. Koulut siirtyivät keväällä 2020 etäkouluun pariin kuukaudeksi ja lasten ja nuorten harrastustoiminnassa oli pitkä tauko. Kaverisuhteiden rajoittamisen koettiin vaikuttaneen huomattavasti lasten hyvinvointiin. Koulussa ja harrastuksissa mahdollistuu monelle lapselle arjessa tapahtuva sosiaalinen kanssakäyminen, ja kun nämä jäivät arjesta pois, monet lapset ovat tunteneet yksinäisyyttä ja elämänsä olevan sisällötöntä. (Wennberg, Luukkonen & Haila, 2020, 8.)

Koronakriisi on tuonut esiin haasteet lasten ja nuorten oikeuteen saada hoito- ja terapiapalveluita. Sijoitettujen lasten kohdalla nämä haasteet näyttäytyvät erityisen vahvasti. Koronakriisi on myös vaikeuttanut sijoitettujen lasten koulunkäyntiä. Kouluilla ja lastensuojelulaitoksilla on ollut hankaluuksia tehdä yhteistyötä. Sekä koulun

puolelta että lastensuojelulaitosten näkökulmasta ongelma tunnustetaan, mutta syy nähdään toisessa osapuolella. Keväällä 2020 kyselyn tilanteen mukaan koronapandemiassa ei ollut lähtökohtaisesti ollut suurta merkitystä lastensuojeluilmoitusten ja sijoitusten määrään. Kuntien välillä on kuitenkin ollut huomattavaa vaihtelua, ja osassa kuntia tilanne on voinut muuttua paljon joko parempaan tai huonompaan suuntaan. Kiireellisten sijoitusten määrä on ollut nousussa, mutta sen ei katsota suoraan johtuvan korona-ajasta, vaan olevan pidemmän ajan trendi. Kuitenkin osalle kunnista korona näyttää lisääntyneenä uutena asiakaskuntana. (Wennberg, 2020, 11.)

Kuitenkin jo syksyllä 2020 Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän selvityksen mukaan lähes puolet kunnista (42 %) arvioi lastensuojeluilmoitusten kasvaneen verrattuna aikaan ennen pandemian alkua. Suurimmat lisäykset lastensuojeluilmoituksiin arvioitiin tulevan poliisin ja koulun tahoilta tehdyissä ilmoituksissa. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrässä on arvioitu olevan kasvua syksyn 2020 aikana. Lastensuojelun työtä ja arkea on vaikeuttanut hallinto-oikeuksien ruuhkautuminen tai käsittelyiden siirtyminen. Nämä tekijät heikentävät lasten ja asianomaisten oikeuksien toteutumista. Huolestuttava yhdistelmä on, että lasten ja perheiden tilanteet ovat vaikeutuneet koronapandemian aikana, mutta samanaikaisesti palveluja on ollut vaikeampi saada, etenkin lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita. Lastensuojelun asiakasperheisiin koronapandemia on heijastunut muun muassa taloudellisina ongelmina, lisääntyneenä lähisuhdeväkivaltana, perheenjäsenten välisinä vuorovaikutushaasteina, vanhempien uupumisena ja lasten koulunkäyntiin liittyvinä ongelmina. (Tiili, Paasivirta, Kuokkanen, Eriksson & Nelimarkka, 2020, 1, 8.)

Sosiaalialalla työskentelevät arvioivat, että lapsiperheiden sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun asiakkaiden palveluntarve on suurentunut. Huoli lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista on kasvanut huomattavasti, jos verrataan tilannetta ennen koronapandemiaa edeltäneeseen aikaan. Huolta on herättänyt myös nuorten psyykkisen hyvinvoinnin heikentyminen ja sen yhteys koulussa käyntiin. Etäkoulun vaikutuksista on esitetty huolestuneita puheenvuoroja. Lähes kaikki kunnat arvioivat, että koronapandemiassa tulee olemaan pitkäkantoisia seurauksia lasten ja perheiden

hyvinvointiin, lastensuojelun asiakasmääriin sekä sijoitusten määrän kasvuun. Useimmat kunnat arvioivat, että koronaepidemia tulee vaikuttamaan vähintään jossain määrin lasten ja perheiden hyvinvointiin vielä joidenkin vuosien jälkeenkin. On vaikea arvioida, mitkä haasteet liittyvät koronapandemiaan ja mitkä pitkällä aikavälillä rakenteellisiin tai palvelujärjestelmään liittyviin ongelmakohtiin. Koronaepidemian vaikutuksia lastensuojeluun on haasteellista arvioida senkin takia, että monet niistä perheistä, jotka ovat lastensuojelun asiakkuudessa, ovat olleet haavoittuvassa asemassa jo ennen koronapandemian alkamista. Ns. normaalioloissakin lastensuojelun tehtävä on vastata yhteiskunnan eriarvoisuuden ongelmiin ja palvelujärjestelmän aukkoihin. Varmaksi voidaan joka tapauksessa sanoa, että koronapandemia on korostanut eriarvoisuutta ja palvelujärjestelmän haasteita aiempaan verrattuna. (Eriksson, Nelimarkka, Paasivirta, Tiili & Yliruka, 2021, 8–9.)

2.4 Sosiaalialalla työskentelevien näkemykset pandemia-ajasta

Harrikari, Karsio, Kostamo-Pääkkö ja Tuominen ovat tutkineet koronaviruspandemian vaikutuksia sosiaalialan ammatilliseen työhön Suomessa keväältä 2020 alkaen. Raportissa nostetaan esille keskeisiä sosiaalityön tekemiseen vaikuttaneita tekijöitä ensisijaisesti vuodelta 2021. Tutkimukseen vastanneet sosiaalialan ammattilaiset kertoivat, että palveluissa tapahtuneet muutokset ja yleisesti pandemia on vaikuttanut laajasti ja voimakkaasti sosiaalialan asiakkaiden elämäntilanteisiin. Asiakkaiden ongelmat ovat voineet kasautua ja palveluiden piiristä on voinut tipahtaa asiakkaita kokonaan pois. Pandemian aikana asiakkaiden ongelmien ratkaiseminen on ollut haastavampaa. Sosiaalialan ammattilaiset kokivat myös, että sosiaalityössä tehtävä asiakastyö oli vaikeutunut. Tämän katsottiin johtuvan ennen kaikkea siitä, että sosiaalialalle tärkeät yhteistyökumppanit vähensivät tai sulki palveluitaan kokonaan. Asiakkuuksien määrissä koettiin kasvua kaikilla sosiaalialan palvelusektoreilla. (Harrikari, Karsio, Kostamo-Pääkkö & Tuominen, 2021, 5.)

Kyselyyn vastanneiden ammattilaisten näkemyksien mukaan koronaviruspandemia on laajasti vaikeuttanut sosiaalihuollon asiakkaiden tilannetta. Ammattilaisten näkemykset ovat olleet kasvavissa määrin synkentyviä, mitä pidemmälle pandemia-aikaa on eletty keväästä 2020 alkaen. Pandemialla on ollut merkitystä myös ammattilaisten yhteenkuuluvuuden tunteeseen, mikä on heidän kokemuksensa mukaan heikentynyt. Sosiaalialalla työskentelevät arvostavat omaa työtään, mutta kokemus työn yhteiskunnallisesta arvostuksesta on hyvin heikko. Ammattilaiset koki-
vat, että sosiaaliala ei ole näkyvillä eikä kuuluvissa julkisessa keskustelussa, eikä sosiaalialan osaamista ole hyödynnetty, kun on yritetty ratkaista pandemiaan liittyviä haasteita. (Harrikari ym., 2021, 5.)

Kuntaliitto selvitti keväällä 2021 lastensuojeluverkostolta, minkä verran ja millä tavalla pitkittynyt koronapandemia on vaikuttanut lastensuojelun henkilöstöön, palveluihin sekä perheiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vastausten perusteella yleinen huoli koronasta tautina, rokottamattomuus sekä varotoimenpiteiden noudattaminen ovat lisänneet kuormitusta lastensuojelussa. Kuormitus määrä kuitenkin vaihteli eri puolilla Suomea. Vastaajat myös kertoivat monien perheiden turvaverkkojen luhistumisesta pandemia-ajan pitkittyessä, jolloin perheitä on päätynt lastensuojelun piiriin ja kiireellisen työ määrä lastensuojelussa on kasvanut. Tilanne kuitenkin vaihtelee vastaajien kesken. Eniten koronapandemian kerrottiin vaikuttaneen lastensuojelutyön työskentelytapoihin ja työmenetelmiin. (Kuntaliitto, 2021.)

Pandemia-aika on sysännyt ja mahdollistanut suuren harppauksen digitaaliseen työskentelyyn, mikä on tuonut myös paljon hyvää lastensuojelutyöhön. Esimerkiksi etätapaamiset Teams-yhteydellä ovat mahdollistaneet tehokkaamman työajan käytön ja sairaiden tai oirehtivien asiakkaiden tapaamisen etäyhteydellä, jolloin tapaamisien ajankohtia ei tarvitse siirtää tai perua sairastumisen vuoksi. Tärkeää on vastaajien mukaan kuitenkin löytää tasapaino etätyöskentelyn ja fyysisen työskentelyn välimaastossa. Toisaalta koronan varjolla joidenkin asiakkaiden on ollut helpompi vältellä asiakastapaamisia ja kotikäyntejä. Etätapaamisilla ei kuitenkaan voida samalla tavalla havainnoida ja arvioida lasten ja nuorten kotitilannetta kuin fyysi-

sellä tapaamisella asiakkaan luona. Koronan myötä lastensuojelutyöhön tullut etätyöskentely on jäänyt vakituiseksi työvälineeksi pandemian jälkeenkin. (Kuntaliitto, 2021.) Digipalvelut ovat tulleet korvaamaan osin kasvokkain tapahtuvaa asiakastyötä, mutta kaikille asiakasryhmille digipalvelut eivät välttämättä sovi hyvin, jos olenkaan. (Utriainen ym., 2021, 2.)

Lastensuojelussa on ollut jo ennen koronapandemiaa suuri työvoimapula sosiaalityön kohdalla. Pandemian aikana käytettävissä oleva resurssi heikentyi entisestään, kun pandemian aikana tapahtuneet sairastumiset ja karanteenit pienensivät käytettävissä olevaa resurssia. Yksintyöskentelyn määrä lisääntyi pandemian aikana ja on koetellut työntekijöiden jaksamista. Kuntaliiton selvityksen mukaan koronapandemialla on ollut selviä vaikutuksia lastensuojeluun. Koronahuoli, kiireellinen työtahti, palveluissa tapahtunut viive, henkilöstöresurssin puute sekä muu palvelujärjestelmän osittainen sulkeutuminen tai etäpalveluihin siirtyminen ovat kuljettaneet uusia asiakkaita lastensuojelun asiakkaiksi. Asiakkaat ovat voineet kokonaan pudota palveluiden piiristä tai heidän hyvinvoinnissaan on tapahtunut laskua niin avo-, sijais- kuin jälkihuollonkin asiakkailla. (Kuntaliitto, 2021.)

Poikkeusolot ovat vaatineet sosiaalityöntekijöiltä uudenlaista ammatillista asemoitumista. Tämä asemoituminen on edellyttänyt niin ammatillista osaamista kuin sopeutumiskykyäkin. Pandemian alkuvaiheessa sosiaalityöntekijöiden tuli asemoida oma työnsä uudelleen niin, että pandemiasta huolimatta haavoittuvassa asemassa oleville asiakkaille voidaan turvata heidän tarvitsemansa palvelut samalla toimimalla eettisesti kestäväällä tavalla. Ammatillista osaamista kuvastavat niin mahdolliset sosiaalityöntekijän käytettävissä olevat yhteistyöverkostot, sosiaalityön asiantuntijuus kuin sosiaalityön profession liittyvät resurssit. Voidaankin arvioida sosiaalityöntekijöiden vahvuudeksi pandemian alkuvaiheessa joustavuutta, eettistä sekä moraalista toimijuutta yhtä lailla kuin vahvaa ammattitaitoa ja tietoperustaa. Sosiaalityöntekijöiden asemoituminen pandemia-aikana vaatii ja saman aikaan myös kuvastaa sosiaalityöntekijöiden joustavuutta, tilannearvion tekokykyä sekä ammatillista osaamista. (Romakkaniemi, Harrikari, Hautala, Saraniemi, Fiorentino, Leppiaho & Tiitinen, 2022, 544.)

Lastensuojelussa on ollut haasteita jo ennen koronapandemiaa, eikä pandemia ole haasteita ainakaan vähentänyt. Lastensuojelun työn haasteet liittyvät suuriin asiakasmääriin (tähän tullut lainmuutos vuoden 2022 alusta), vastuun kantamiseen yksin, työssä kuormittumiseen ja toisaalta työhyvinvoinnin puutteelliseen tukemiseen. Lastensuojelun työntekijöiden mukaan haasteita syntyy työn hallittavuudesta, työssä jaksamisesta ja työntekijöiden pysyvyydessä. Lastensuojeluun on kehitetty esimerkiksi systeemisen työtteen -mallia, jolla pyritään varmistamaan, että työntekijöillä olisi jatkuvasti mahdollisuus saada tukea muilta työntekijöiltä ja esimieheltä. Mallin tarkoituksena on myös varmistaa, ettei kukaan jäisi hankalan asiakkaan tai perheen kanssa yksin. (Lahtinen, Männistö & Raivio, 2017, 12.)

Rekrytointihaasteet lastensuojelussa johtavat valitettaviin tilanteisiin. Valviran tiedotti viimeksi joulukuussa 2022, että henkilöstövuokrauksen kaltainen rekrytointi ei ole soveltuva lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden palkkaamiseen. Osa kunnista on palkannut lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä määräaikaisiin virkasuhteisiin henkilöstövuokrausta muistuttavilla keinoilla. Sosiaalityöntekijällä on saattanut muodostua oikeudellinen suhde sekä julkisen palvelun järjestäjään että yksityiseen toimijaan. Järjestelyn koetaan Valviran mukaan heikentävän luottamusta viranomaistoimintaan ja lapsen edun toteutumiseen lastensuojelussa. Valvira ja aluehallintavirastot muistuttavat, että julkisen vallan käytön on oltava riippumaton. Sosiaalityöntekijällä on virkavastuu ja hän käyttää julkista valtaa toimiessaan lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä. Sosiaalityöntekijällä on pääasiallinen vastuu huolehtia lapsen edun toteutumisesta, lastensuojeluasian valmistelusta, palvelujen suunnittelusta sekä niiden toimeenpanosta. Valvira kehottaa hyvinvointialueiden käyttää kaikki mahdolliset keinot vakituisten sosiaalityöntekijöiden virkojen täyttämiseksi. Lyhyet virkasuhteet aiheuttavat epävarmuutta lastensuojelun sosiaalityön jatkuvuudesta sekä heikentävät luottamuksellisen asiakassuhteen muodostumista. (Valvira, 2022.)

3 MEDIAN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS

Median yhteiskunnallista merkitystä ei voi nykymaailmassa aliarvioida liikaa. Sen merkitys on päinvastoin ollut voimakkaassa kasvussa viimeisten vuosikymmenien aikana. Median voidaan katsoa muokkaavan arvoja ja käsityksiä sekä myös uusin tavoin niitä. Mediaan liittyy jännite todellisuuden osana olemisen tai sen ”heijastamisen” ja todellisuuden tuottamisen välillä. Media usein toistaa ja samalla myös tuottaa yhteiskunnallista ja kulttuurista eriarvoisuutta kuvaamalla maailmaa edelleen suhteellisen kapeasta näkökulmasta. (Nieminen & Pantti, 2009, 3–4). Modernit mediat tuovat näkyväksi sen, mikä on joskus voitu pitää henkilökohtaisena ja yksityisenä. Se mikä aiemmin on ollut ”intiimiä” aluetta, tulee median kautta alttiiksi näkymiselle ja asettuu sen myötä julkisen tarkkailun, kontrollin ja mallintamisen kohteeksi. (Väliaho, 2006, 32.)

Eri viestintäkanavilla ja -tekniikoilla on merkittäviä eroja siinä, minkälaisia merkityksiä erilaiset välineet voivat välittää. Painettu sana on vähemmän henkilökohtainen kuin esimerkiksi televisio tai radio. Painettu sana rajautuu ainoastaan kirjoitettuun tekstiin, toisin kuin esimerkiksi radio, joka välittää äänen kautta yksilöllisiä ominaisuuksia ja asettaa persoonallisuuden viestinnän ytimeksi. Tiedotusvälineiden tärkeä ominaispiirre on niiden yleisöjen joukkoluonteisuus. Esimerkiksi julkisella kanavalla esitetty televisio-ohjelma on periaatteessa kaikkien katsottavissa ja saatavilla. Yleisökoko kasvattaa tiedotusvälineiden valtaa sekä vaikutusmahdollisuuksia. Tiedotusvälineisiin liittyy kuitenkin aina tietynlainen yksinpuhelu. Katsele-

va, kuunteleva tai lukeva yleisö ei voi vaikuttaa viestintään, eikä heillä ole mahdollisuutta puhujan, kirjoittajan tai kuuntelijan rooliin. Mediavaikuttamisesta puuttuu usein yleisön antama välitön palaute. Kaikki median eri muodot nostavat esille kysymyksen vallasta. Kenellä on mahdollisuus osallistua viestintään ja kenellä ei, mitkä yhteiskunnalliset toimijat saavat mahdollisuuden, että heidän "äänensä" tulee esille joko kirjoitetun, puhutun tai esitetyn vuorovaikutuksen kautta ja ketkä eivät. Median tuottama sisältö on ammatillisesti ja institutionaalisesti valvonnan ala ja yleensä he, joilla on jo ennestään taloudellista, poliittista tai kulttuurista valtaa, pääsevät parhaiten esille. (Fairclough, 1997, 57.)

Medialla on vaikutusta ihmisten keinoihin havainnoida todellisuutta ja sitä kautta toimintaa. Vaikutukset voivat näyttäytyä suorina tai epäsuorina. Suora mediavaikuttaminen vaikuttaa suoraan yhden tai useamman muuttujan kautta yksilön tietoisuuteen, asenteisiin tai käyttäytymiseen. Epäsuorasta mediavaikuttamisesta puhutaan, kun useat muuttajat ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, jolloin monella tekijällä saattaa olla yhteisvaikutusta ihmisen käyttäytymiseen ja asenteisiin. Mediavaikuttaminen eroaa myös siinä, onko se tahallista vai tahatonta. Mainostaminen, poliittinen vaikuttaminen ja erilaiset valistusyritykset ovat esimerkkejä tahallista mediavaikuttamista. Tahalliseen mediavaikuttamiseen luetaan myös suostuttelu, jolla pyritään muokkaamaan tavoitteellisesti yksilöä kohti tietynlaista käyttäytymistä, uskomusta tai asennetta. Tahallisen mediavaikuttamisen äärimmäisimpänä tapana on propaganda, indoktrinaatio tai aivopesu. (Salokoski & Mustonen, 2007, 2015.)

Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, miten mielipidekirjoitukset vaikuttavat ihmisten mielikuviin ja käsityksiin lastensuojelusta. Pohdin median valtaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista koronapandemian alkuvaiheen aikana. Vaikka tutkielmani aineistona on lukijoiden mielipidekirjoitukset, kysymys on myös vallasta siinä suhteessa, kuka saa tehdä sen päätöksen, minkälaisia mielipidekirjoituksia julkaistaan sanomalehdessä. Tätä kautta luodaan kuva siitä, minkälaisena lastensuojelua median kautta kuvataan. Kielenkäytöllä ja vallankäytöllä on merkityssuhde toisiinsa,

koska läheltä tarkasteltuna kieli on vallankäyttämisen kannalta äärimmäisen tärkeää (Fairclough, 1997, 75).

Koronapandemia on ollut valtava kansainvälinen kriisi. Media osaltaan myös muokkaa käsitystämme kriisistä. Mitä kriisi tarkoittaa, mikä siinä on olennaista ja kenen kriisi on tarpeeksi merkittävä tai yhteiskunnallisen keskustelun kynnyksen ylittävä. Esimerkiksi koronapandemian alussa pandemian akuuttivaiheen aikana julkista keskustelua käytiin myös ilmastokriisistä, mutta Ukrainan sota ja sen seurauksena syntynyt energiakriisi on sysännyt laajemman ilmastonmuutoksen liittyvän keskustelun taka-alalle. (Harrikari ym., 2021, 8.) Medialla on valtaa nostaa tiettyjä ilmiöitä voimakkaammin esille, ja koronapandemian myötä muut kriisit ovat voineet jäädä laajemmasta julkisesta keskustelusta ainakin hetkeksi ulkopuolelle. Kriisit ovat siivittäneet viimeisiä vuosia suomalaisten elämässä, ja kriisi-sana liitetään myös molempiin tutkimukseni aiheisiin: koronapandemiasta puhutaan kriisinä ja myös lastensuojelun on kuvattu olevan kriisissä.

3.1 Median välittämät representaatiot

Tutkielmani keskeinen tarkastelukulma liittyy median kautta esitettyihin representaatioihin. Yksinkertaisesti esitettynä representaatio tarkoittaa jonkin esittämistä jonakin. Representaatio luo esitettävälle asialle valmiit kehykset ja tulkinnan tehden sen tietyn näkökulman kautta määriteltynä. Todellisuutta ei kuvata tai esitetä suoraan vaan kohteeseen liitetään merkityksiä jonkin tietyn halutun välineen avulla (Nieminen & Pantti 2009, 94). Representaatiot muodostuvat sekä esittämisen että edustamisen ulottuvuuksista. Representaatioissa huomionarvoista on, että ne ovat aina jonkin tietoisien valinnan lopputuloksia ja niihin vaikuttavat sosiaalisesti kiinnittyneet näkökulmat. Tietyillä ryhmillä on aina enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa representaatioiden tuottamiseen, julkistamiseen ja levittämiseen kuin toisilla. Luokka, kansallisuus, rotu tai etnisyys ovat usein niitä luokkia, joita on pidetty keskeisimpinä representaatioita ilmentävinä vallan luokkina. (Sihvonen, 2006, 129, 132.)

Valtasuhteet muokkaavat representaatiota ja vaikuttavat usein niiden kuviin tai sanallistumiin. (Rossi, 2015, 56.)

Representoinnin taustalla on ajatus sosiaalisen todellisuuden tutkimisesta todellisuutta rakentavana toimintana, jota kutsutaan konstruktionismiksi. Eri media-aineistoissa olevat representaatiot eivät ole tyhjentyviä kuvauksia tutkittavasta aiheesta, vaan niihin liittyy valintaprosesseja. Tällä tavalla ne ohjaavat vuorovaikutuksen eri osapuolia kiinnittämään huomiota vain joihinkin tiettyihin kuvattujen ilmiöiden ominaisuuksiin. (Törrönen, 2010, 278.) Representaatiot voivat rajata, muokata, rakenteistaa sekä määritellä objekteja, joihin niillä viitataan. Representaatiota voidaan kuvata kielessä toimivaksi merkityksellistämisen välineeksi. Se kykenee sitomaan yhteen objektit, kielelliset esitykset ja merkitykset. Representaatioiden luonteeseen kuuluu myös merkityksellistämisen väline suhteessa ilmiöiden yksilöintiin, yhdistelyyn, tulkintaan ja uudelleentuottamiseen, joita se välittää. Representaatioiden kautta tapahtuva objektien viittaussuhde ei kuitenkaan ole yksinkertaisesti rakentuva, vaan siihen liittyy monitahoinen prosessi, missä merkityksiä tuotetaan joko suodattamalla asioita tai ilmiöitä kulttuuristen koodistojen läpi. Koodistot kytkeytyvät sosiokulttuuriin käytäntöihin, joihin vaikuttavat puolestaan monet normit, tavat ja tottumukset. Nämä käytännöt vaikuttavat siihen, miten koemme asiat ja miten olemme ne tottuneet näkemään. Kun analysoidaan representaatioita, täytyy aina myös pohtia valtaan ja ideologisten kysymyksien lisäksi myös esitystapojen kytkeytymistä kulttuuriin kehyksiin. (Sihvonen, 2006, 136.)

Representaatio yhdistää tarkoituksen ja kielen kulttuuriin. Yksinkertaisimmillaan voidaan ajatella, että representaatio tarkoittaa kielen käyttämistä jonkin merkityksellisen asian sanomiseen tai että esitetään (representoidaan) maailmaa tarkoituksellisesti toisille ihmisille. Representaatioita voidaan lähestyä kolmesta eri näkökulmasta: reflektiivisestä, tarkoituksellisesta tai konstruktionistisesta lähestymistavasta. Tässä gradussa lähestyn representaatiota nimenomaan konstruktionistisesta näkökulmasta. Asiat eivät vain ole olemassa, niille luodaan merkitys käyttämällä representoivia järjestelmiä kuten käsitteitä ja merkityksiä. Konstruktionistisen lähestymis-

tavan ajatuksena on, että materiaallinen maailma ei välitä merkityksiä itsessään, vaan siihen tarvitaan kieltä, jotta voimme ymmärtää näitä merkityksiä. (Hall, 1997, 15,25.)

Havainnollistava esimerkki representaatiosta on liikennevalot. Liikennevalot ovat olemassa materiaalisessa maailmassa, ja sen värit vaihtuvat tietyn syklin mukaan vihreästä keltaisen kautta punaiseksi ja päinvastoin. Kun havaitsemme, että valo on punainen, kertoo se meillä, että meidän tulee pysähtyä ja vihreä valo antaa meille luvan ylittää kadun. Konstruktionistisen näkökulman mukaan sillä ei varsinaisesti ole väliä, minkä värisiä liikennevalot ovat. Tärkeintä on, että valojen värit erottuvat toisistaan ja että ne ovat järjestyneet tietyllä tavalla. Valon väri itsessään tai sana värille ”vihreä” tai ”punainen” ei ole merkityksellinen, vaan niiden selkeä erotuvuus toisistaan. Kulttuurissamme olemme omaksuneet, että punainen on merkki vaarasta, hälytyksestä jne. Vihreä taas voi mielessämme yhdistyä esimerkiksi luontoon ja ympäristöön. Väri itsessään ei ole meille merkityksellinen, vaan sen välittämä merkitys tai ”koodi”. (Hall, 1997, 26–27.)

Ajatus siitä, että kieli on merkitysten tuottamisen väline, nojautuu representaation ideaan. Viestinnässä representaatio kuvaa jonkin asian tai ajatuksen esittämistä sanallisten, äänellisten ja visuaalisten merkkien ja symbolien kautta. Esittäminen tapahtuu uudelleen esittämisenä: re-presentaatio eli jonkin tekemistä uudelleen näkyväksi. Kielelliset tai audiovisuaaliset esitykset ovat aina lukuisten valintojen lopputulos, joten representaatiosta voidaan puhua ”jonkin esittämistä jonkinlaiseksi”. Kielen avulla tehdään asioita, ajatuksia ja tunteita ymmärrettäväksi itselle ja toisille. Kielen kautta syntyy kokemus, että asiat ja ajatukset tulevat yhteiseksi ja jaetuiksi kokemukseksi, koska sen avulla pystyy ymmärtämään, mitä yritetään viestiä. Kielen avulla teemme valintoja siitä, millaisia sanoja tai kuvia valitsemme edustamaan tiettyjä ajatuksia ja tunteita, joilla pyritään viestittämään toisille. Valinnat pohjautuvat kuitenkin aina joihinkin kulttuurissa yhteisesti vallitseviin käsityksiin siitä, mitä sanoja tai kuvia pidetään tiettyjen ajatusten tai käsitteiden symbolina. Viestien merkitys ei välttämättä kuitenkaan toimi aina niin kuin ajatellaan. Ihminen ei voi olla täysin varma, että toiselle ihmiselle välittyy sanojen merkityksestä sama käsitys kuin

mitä yritämme viestiä ja viestit voivat toisaalta sisältää sellaisia merkityksiä, joita ei ole viesteihin tarkoituksellisesti sisällytetty. (Väliaverronen, 2003, 18–19.)

Diskurssit ja representaatiot liittyvät vahvasti yhteen. Kielen sanotaan representoivan maailmaa ja kielen representaatioluonne kuvaa sitä, miten maailmaa esitetään ja kuvataan. Asiat voidaan esittää hyvin monella eri tavalla ja jokaisella tavalla on omanlaisensa seuraukset toisaalta puheena olevan asian kuin asianomaisten kannalta. Representaatiot mahdollistavat sen tarkastelun, millä tavoin todellisuutta kuvataan, millaisesta näkökulmasta ja millaisin keinoin. Representaatiot liittyvät myös vallan kysymyksiin. Kuka saa päättää, miten ketäkin kuvataan ja minkälaisessa yhteydessä se tehdään. Mitä representaatioilla halutaan tehdä näkyväksi ja mitä ei. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 56.)

Kielen sanat tai visuaaliset symbolit edustavat tiettyjä käsitteitä. Sanoja tai kuvia valitaan edustamaan ja esittämään tietynlaisia tunteita ja ajatuksia, joita muille halutaan viestiä. Kun valitaan, minkälaisia kuvia tai sanoja käytetään, pohjataan niiden valinta joihinkin kulttuurissa jaettuun käsitykseen siitä, mitä sanoja tai kuvia voidaan ajatella olevan tiettyjen ajatusten tai käsitysten merkkejä. Siltikin viestin välittämiseen voi sisältyä väärinymmärryksiä esimerkiksi tekstin tai kuvan tulkitsijan oman kulttuurin, maailmankuvan tai kokemuspohjan kautta. (Väliaverronen, 2003, 19.) Representaatioihin liittyy valinta, mitä kuvaukseen jostain asiasta halutetaan sisällyttää ja mitä taas jättää pois. Valintaa tehdään myös sen suhteen, mikä asetetaan ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi. (Fairclough, 1997, 13.)

Media vaikuttaa käsityksiimme maailmasta. Ihmisten kuva itsestään ja toisista näyttäytyy median esittämien representaatioiden kautta tietyssä valossa. Median kautta esitetyt representaatiot vaikuttavat osaltaan siihen, miten suhtaudumme muihin ihmisiin ja miten meitä itseämme kohdellaan. Representaatiolla on valtaa vaikuttaa ihmisten asemaan ja oikeuksiin sekä ihmisten keskinäisiin suhteisiin yhteiskunnassa. (Nieminen & Pantti, 2009, 94.) Tässä tutkielmassa tausta-ajatukseni on, että media ei ainoastaan välitä tietynlaista kuvaa lastensuojelusta vaan on myös aktiivisesti mukana rakentamassa sitä. Sanomalehden toimittajilla on valtaa päättää, minkälaisia mielipidekirjoituksia lehdessä julkaistaan. Mielipidekirjoitusten ei tar-

vitse olla objektiivisia tai noudattaa sanomalehden yleistä linjausta, mistä syystä ne antavat mielestäni mielenkiintoisen tarkastelukohdan lastensuojeluun liittyviin aiheisiin. Mieliopidekirjoitukset voivat olla täysin subjektiivisia ja yhden tai useamman yksityishenkilön kärkkäitäkin mielipiteitä, joita normaalisti sanomalehdessä ei voitaisi julkaista muuta kuin kolumneissa tai vastaavissa julkaisuissa, joissa kirjoittajan ääni saa tai voi olla enemmän näkyvissä.

Representaatioiden tarkastelu antaa työkaluja sen tutkimiseen, millä tavoin todellisuutta kuvataan, kenen näkökulmasta se tehdään ja millä tavoin. Representaatiot vaikuttavat ihmisten asemaan ja liittyvät vallan kysymyksiin. Representaatio on aina sidoksissa tiettyyn kontekstiin, ja sen saamat merkitykset ovat suhteessa aiempiin representaatioihin. Sillä on mahdollisuus kuvata jotain ilmiötä vain yhdestä näkökulmasta ja se luo tietyn yksittäisen kuvauksen käsiteltävästä aiheesta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 56–57). Keskeistä representaatioiden tulkinnassa on, että analysoidaan, millä tavoin tapahtumat, tilanteet, suhteet, ihmiset jne. representoidaan teksteissä. Tulkinnan lähtökohtana täytyy olla ajatus, että mediatekstit eivät ainoastaan heijasta todellisuutta, vaan itseasiassa luovat todellisuudessa omanlaisensa muunnelman, joka vaihtelee tekstin tuottajan oman yhteiskunnallisen aseman, etujen ja päämäärän mukaan. Muunnelmat tapahtuvat niissä valinnoissa, joita tekstin tuottaja tekee eri tekstin tuottamisen vaiheissa. Kun tekstien representaationalista luonetta analysoidaan, täytyy miettiä, millaisia valintoja siinä on tehty. Mitä siihen on sisällytetty ja mitä taas on jätetty pois, minkälaisia asioita on ilmaistu suoraan ja mitä epäsuorasti, mitkä asiat ovat ensisijaisia ja mitkä toissijaisia jne. (Fairclough, 1997, 136.)

3.2 Koronapandemia mediassa

Koronapandemia on aiheuttanut valtavan suuren tiedonnälän, jota vastaamaan koronaan keskittyvä uutisointi on aiheuttanut massiivisen uutistulvan eri mediakanavissa. Sekä sosiaalisen median palvelujen käyttö että mediankäyttö ylipäättään ovat yleistyneet näkyvästi koronapandemian aikana. Koronaviruksen

seurauksena covid-19 -pandemia ja tämän pandemian ehkäisyyn pyrkivät toimenpiteet ovat lisänneet niin television katselua, internetin mediapalvelujen kuin myös sosiaalisen median käyttöä Suomessa. Keväällä 2020 Suomi sulkeutui ja ihmiset siirtyivät laajamittaisesti tekemään etätöitä kotoa käsin. Fyysiset tapaamiset siirtyivät pitkälti verkon kautta tapahtuviksi videotapaamisiksi. (Kohvakka & Saarenmaa, 2021).

Keväällä 2020 suomalaiset käyttivät keskimäärin 9,5 tuntia päivässä eri viestintäkanavien parissa, joka on 1,5 tuntia enemmän kuin vuotta aiemmin. Medioita pystyy käyttämään samanaikaisesti: televisio voi olla päällä samaan aikaan kuin ihminen selaa puhelimella sosiaalisen median kanavia. Tämä selittää korkeaa päivittäistä tuntimäärää. Koronan alkaessa vuonna 2020 keväällä kaikista eniten kasvoi sanomalehtien, iltapäivälehtien ja ilmaisjakelulehtien verkkosivujen lukeminen. Etenkin perinteisten televisiouutisten katsominen on kasvanut merkittävästi pandemian aikana. Valmiuslain soveltamisajankohtana uutislähetysten seuraaminen kaksinkertaistui verrattuna vuoden takaiseen samaan ajankohtaan. Keski-ikäisten ikäryhmässä uutisten seuraaminen jopa kolminkertaistui normaalista tasosta nähden. (Kohvakka & Saarenmaa, 2021). Näiden tilastojen valossa ei liene liioiteltua sanoa, että mediallyllä on ollut suuri merkitys suomalaisiin koronapandemian aikana.

Media ei ole ainoastaan asiantuntijatiedon välityskanava, vaan se myös vaikuttaa ajatuksiimme siitä, kenet voidaan määritellä asiantuntijaksi ja millaista asiantuntijatieta on. Koronapandemia aiheuttaa helposti tilanteen, jossa erimuotoiset disinformaation ja misinformaation muodot leviävät tehokkaasti netin ja sosiaalisen median alustoilla. Sivujuonteena voi syntyä uudenlaisia salaliittoteorioita. Salaliittoteoriat asettavat haasteen perinteisille tiede- ja asiantuntijapohjaisille tiedon hankinnan keinoille sekä merkittäville tiedeinstituutioille (yliopistot, tutkimuslaitokset, tilastointilaitokset, ministeriön asiantuntijat jne.) (Jallinoja & Väliaverronen, 2021, 6.) Yle Uutisten päätoimittaja Riikka Räisäsen mukaan journalismin tehtävänä on pitää huolta, että salaliittoteoriat ja huhut osoitetaan vääräksi. Median tehtävä ei ole lietsoa ihmisiä paniikkiin, mutta samaan aikaan se ei saa Räisäsen mukaan

myöskään pimittää tietoa. Median tärkeänä tehtävä on myös välittää viranomaistietoa. Kuitenkin median tulisi myös samanaikaisesti olla kriittinen. Helsingin Sanomien päätoimittaja Antero Mukan mukaan median ensisijaisena tarkoituksena ei voi olla auktoriteettien horjuttaminen, mutta se ei voi myöskään olla pelkästään viranomaistoiminnan jatke. (Valkama, 2020.) Koronavirukseen liittyä monesti pelkoa ja ahdistusta, koska virus on edelleen suhteellisen uusi, eikä sen käyttäytymisestä tiedetä edelleenkään kaikkea. Sen leviäminen voi pelottaa, etenkin heitä, jotka kuuluvat riskiryhmään, hoitavat sairastuneita tai ovat itse sairastuneet tai altistuneet taudille. Jos koronauutisointia seuraa paljon, myös se voi aiheuttaa ihmisessä pelkoa ja ahdistusta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021.)

Poikkeusoloissa viranomaistiedottamisessa tavoitteena on tukeutua olemassa olevaan mediajärjestelmään. Kriisitilanteissa voidaan perusperiaatteen ajatella olevan, että yksittäiset viranomaiset vastaavat oman toimialansa uutisoinnista. Jos tilanne on kuitenkin kiristynyt, valtioneuvoston rooli ylimpänä tiedostuksesta vastaavana viranomaisena painottuu. Poikkeusolojen viestinnässä korostuu avoimuus, luotettavuus ja ymmärrettävyys. Kansalaisten luottoa pyritään saavuttamaan avoimella tiedottamisella. Tietojen pimittämisellä perusteetta voidaan katsoa olevan luottamusta vähentävä vaikutus. Poikkeustilanteisiin kuuluva tiedottaminen voi olla luonteeltaan ennakoivaa, ohjaavaa ja uutisoitavaa. Koronapandemian aikana on korostunut ohjaava tiedottaminen, jolla kansalaisia on pyritty toimimaan tilanteiden edellyttämällä ja viranomaisten toivomalla tavalla. Myös uutisoivaa tiedottamista on tehty koronapandemian aikana runsaasti. Sillä tavoitellaan turvallisuuden tunteen ylläpitoa ja lisäystä tiedottamalla tapahtumista avoimesti, nopeasti, luotettavasti ja ymmärrettävästi. Uutisoivalla tiedottamisella voidaan myös pyrkiä painottamaan yhteiskunnan selviytymiskykyä haastavissakin tilanteissa. (Kuutti, 2008, 133-135.)

Koronapandemia on aiheuttanut valtavan virheellisen ja harhaanjohtavan tiedon levittämisen aallon, missä on hyödynnetty ihmisten pelkoa ja jatkuvaa uutistulvaa. Euroopan unioni on aloittanut vastatoimet, koska harhaanjohtava terveyteen liittyvä tieto, vaaralliset huijaukset, salaliittoteoriat sekä kuluttajien tahallinen harhaanjohtaminen ovat sen mukaan uhka kansanterveydelle. Unionin

laatimaan toimintasuunnitelmaan liittyy myös viestintään liittyvät asiat, kuten strategisen viestinnän vahvistaminen. Unioni pyrkii varmistamaan, että sen jakama tieto on peräisin virallisista tai muista luotettavista lähteistä ja sen tarkoituksena on välittää eurooppalaisille vain virallista ja vahvistettua terveystietoa. (Euroopan komission verkkosivusto, 2021.) Varsinkin pitkittynyt kriisitilanne on oivallinen pohja disinformaatiolle. Poikkeusolojen tapaisissa erityistilanteissa tiedon tarpeen määrä kasvaa. Tiedon tarpeen kasvun myötä viranomaisten täytyy tehostaa tiedotuksensa volyymia ja myös viranomaisten esilläolon tarve mediassa kasvaa. (Kuutti, 2008, 135.)

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Tässä luvussa avaan tarkemmin tutkimuksen tarkoitusta, toteutusta sekä tutkimusmenetelmänä käyttämäni diskurssianalyysia. Ensimmäisenä esittelen tarkemmin tutkimuskysymykseni ja aineiston. Seuraavaksi kuvaan, millä tavalla olen tutkimusaineiston kerännyt. Esittelen sosiaalisen konstruktionismin diskurssianalyysin taustateorian, jonka jälkeen siirryn diskurssianalyysiin. Luvun lopussa kerron tarkemmin aineiston analyysistä ja millä tavalla olen aineiston analyysin tehnyt. Viimeisenä pohdin tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmia.

4.1 Tutkimuksen aineisto ja tutkimuskysymykset

Tutkielmassani minua kiinnostaa tutkia, minkälaisilla diskursseilla lastensuojelusta mielipidekirjoituksissa puhutaan. Representaatioiden kautta tarkastelen, minkälaista kuvaa lastensuojelusta mielipidekirjoitusten kautta tuotetaan. Valitsin aineistolähteeksi Helsingin Sanomat, koska se on laajalevikkaisin suomalainen sanomalehti. Helsingin Sanomat tavoittaa viikkotasolla yli 1 700 000 suomalaista lukijaa, yhdessä painetun lehden ja sekä sen digitaalisten versioiden kanssa. Se on kirkkaasti kokonaistavoittavuuden kannalta katsottuna suurin suomalainen sanomalehti. (KMT, 2018.)

Valitsin aineiston lähteeksi sellaisen medianakanavan, jonka on yleisesti luotettu ja tuottaa asiasisältöä. Vuoden 2019 tilaston mukaan 66 prosenttia pitää Helsingin Sanomien uutisia joko luotettavana tai erittäin luotettavana uutislähteenä. Luottamusta voi pitää korkeana, jos verrataan esimerkiksi iltapäivälehtiin, joihin uutislähteenä luottaa vain alle 30 prosenttia. (HS, 2019.) Vaikka aineistolähteenä onkin mielipidekirjoitukset, niin koen, että on tärkeää, että mielipidekirjoitus on julkaistu laajalevikkisessä ja laajaa luottamusta nauttivassa sanomalehdessä, jolloin siinä julkaistuilla mielipidekirjoituksilla voidaan katsoa olevan enemmän painoarvoa kuin esimerkiksi pienessä kuntalehdessä julkaistulla mielipidekirjoituksella. Mielipidekirjoitukset saavat Helsingin Sanomissa paljon lukijoita, ja niiden vaikutusvalta on sitä kautta suurempi.

Tutkielmani aineiston kohteeksi valitsin nimenomaan mielipidekirjoitukset, koska minua kiinnostaa sanomalehden objektiivisuuden sijaan mielipidekirjoitusten subjektiivinen näkökulma. Uskon, että mielipidekirjoituksissa pystytään tuomaan paremmin tekstin tuottajan oma ääni kuuluviin, eikä kirjoittajan tarvitse mielipidettä julkaistessaan miettiä, noudattaako hän kirjoituksessaan yleistä sanomalehden linjausta uutisoinnin sisällöstä ja sen välittämästä informaatiosta. Halusin tarkastella mielipidekirjoituksissa esiintyviä diskursseja, koska uskon, että ”kansan ääni” pääsee niissä paremmin esille ja ne heijastavat yleistä yhteiskunnallista asenneilmapiiriä kenties nopeammin ja selkeämmin kuin sanomalehden muu uutisointi. Mielipidekirjoituksiin on yleensä verkkojulkaisuissa mahdollista kommentoida nimettömänäkin, mutta usein sanomalehdet vaativat kirjoituksiin kirjoittajan nimen. Poikkeustapauksissa, esimerkiksi kirjoittajan yksilön suojaa kunnioittaakseen, voidaan mielipidekirjoitus julkaista ilman kirjoittajan nimeä. Mielipidekirjoitukset ovat usein suhteellisen lyhyitä, ja sanomalehdet määrittelevät mielipidekirjoitusten maksimipituuden. Mielipidekirjoituksissa olisi hyvä käyttää yleiskieltä, etenkin jos kirjoitus julkaistaan sanomalehdessä. Alan ammattilehdessä ammattikielikin on mahdollinen, mutta sanomalehdessä tai aikakauslehdessä yleiskieli on toimivampi valinta. (Torppa, 2014, 139–140.)

Mielipidekirjoituksissa tulee esiin kirjoittajan oma ääni, mutta se ei välttämättä tarkoita kirjoittamista henkilökohtaisista asioista, vaan tekstin kirjoittaja voi hakea omaa ääntä esimerkiksi asiantuntijana. Oman äänen ”vahvuus” riippuu siitä, kuinka läheltä aihe koskettaa. Liian henkilökohtainen aihe ei välttämättä tarkoita hyvää kirjoitusta, koska liian suuri henkilökohtainen tunne saattaa yltyä jankuttamiseen tai paasaamiseen. Kirjoittajalla on hyvä olla innostunut ote, mutta sen ei pidä johtaa intoutumiseen, jottei ydinasia peity hehkutuksen alle. (Torppa, 2014, 24.)

Mielipidekirjoituksissa toistuu samankaltainen rakenne. Mielipidekirjoituksen otsikon tarkoitus on lyhykäisyydessään paljastaa jutun ydin eli kirjoittajan kannanotto. Mielipide täsmentyy tarkemmin ensimmäisessä, usein lyhyessä kappaleessa ja napakan mielipiteen esittämisen jälkeen mielipidettä perustellaan. Kaikkia mahdollisia perusteluita kirjoitukseen ei pysty mahdollittamaan mukaan, koska tärkeää on esittää myös jonkinlainen loppupäätös kirjoitukselle. Mielipidekirjoituksen lopussa on keskeistä esittää jonkinlainen ratkaisu, oma ehdotus, uusi käytäntö tai vaihtoehto. Ilman jotain edellä mainituista mielipidekirjoitus jää vain yleisen valituksen tasolle. Jos on kyseessä vakava asia, mielipide saattaa avata keskustelua ilman ratkaisuehdotustakin. (Torppa, 2014, 140.)

4.2 Diskurssianalyysi

Yksinkertaisimmillaan laadullinen tutkimus voidaan kuvata aineiston ja analyysin muodon kuvaamiseksi. Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä mielenkiinto on usein varsin pienessä joukossa tapauksia ja tavoitteena on analysoida niitä tapauksia mahdollisimman huolellisesti. Se mikä näin ollen määrittää aineiston tieteellisyyden kriteerin ei olekaan aineiston määrä vaan sen laatu, jolla pyritään käsitteellistämisen kokonaisvaltaisuuteen. (Eskola ja Suoranta, 2008, 13, 18). Haluan tutkielmassani käyttää laadullista tutkimusmenetelmää, koska olen enemmän kiinnostunut sanomaan vähästä paljon kuin paljosta vähän. Tutkijan tavoite on asettaa tutkimuskohde yhteiskunnalliseen kontekstiin ja kuvata sitä perinpohjaisesti ja tarkasti (Eskola & Suoranta, 2008, 18). Tutkielmassani asetan tutkimuskohteeksi lastensuojeluun liitty-

vät diskurssit aikakautena, jolloin myös lastensuojelu (yhtä lailla muiden sosiaalipalveluiden kanssa) on ollut paljon julkisuudessa.

Käytän aineiston analyysimetodina diskurssianalyysia, koska olen tutkielmassani nimenomaan kiinnostunut, miten lastensuojelusta mediassa puhutaan ja minkälaista kuvaa mielipidekirjoitukset luovat lastensuojelusta ja miten ne linkittyvät koronapandemiaan ajallisesti. Diskurssianalyysi sisältää kirjavan joukon erilaisia tutkimuksellisia suuntauksia, ja sitä voi kutsua enemmän tutkimukselliseksi näkökulmaksi kuin valmiin analyysimenetelmän tarjoavaksi metodiksi. (Nieminen & Pantti, 2012, 99). Jokinen, Juhinen ja Suoninen (2016, 17) määrittelevät diskurssianalyysin ”sellaiseksi kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä”. Ilmonen (2015, 34) määrittelee diskurssianalyysin ennen muuta väljäksi teoreettiseksi ja metodologiseksi viitekehyyksi. Diskurssianalyysin alta löytyy hyvin monenlaisia yksittäisiä tutkimusmetodeja- ja tekniikoita riippuen tutkimuksen tavoitteista ja tutkimuskysymyksistä. Kaikille diskurssianalyysien eri muodoille on kuitenkin yhteistä kiinnostus joko puhuttuihin tai kirjoitettuihin teksteihin.

Diskurssianalyysin teoreettinen ydin löytyy sosiaalisen konstruktionismin traditiosta. Sosiaalisen konstruktionismin pohja-ajatuksena on, että emme voi tutkia todellisuutta niin sanotusti tyhjänä tauluna vaan aina jostain näkökulmasta merkityksellistettynä. Kaikki tutkimamme asiat, esineet, tunteet, instituutiot ym. ovat tutkimuksen kohteena aina jollain lailla nimettyinä. Ja jos tutkittavat kohteet eivät ole sanallisesti artikuloituja, tutkijan täytyy katsastella niitä niiden symbolien ja merkitysten avulla, mitkä kulttuurisesti ovat mahdollisia. Merkityksellistäminen tarkoittaa asioiden ja ilmiöiden nimeämistä. Merkityksellistämiseen liittyvät tavat ovat muotoutuneet pitkissä historiallisissa prosesseissa, joissa olennaisena tekijänä on ihmisten välinen kanssakäyminen. (Jokinen, 2016, 251–252.)

Asioille syntyy merkityksiä erontekojen kautta. Voidaan esimerkiksi ajatella, että surullisuus saa merkityksen sen suhteesta iloisuuteen. Merkitykset rakentuvat toisaalta myös paljon suhteessa kontekstiin. Vasta sitten kun yksittäistä sanaa osana

lausetta, lausetta osana laajempaa tekstikokonaisuutta tai lausumaa osana vuorovai-
kutusepisodia tarkastellaan siinä kontekstissa, missä niitä esitetään, voidaan miettiä,
mikä on sen spesifimpi asiayhteyteen kuuluva tarkoitus. (Jokinen, 2016, 252.)

Sosiaalista konstruktionismia on vaikea määritellä kovin selvärajaisesti. Mikä
yhdistää sosiaalista konstruktionismia hyödyntäviä erilaisia tutkimuksellisia näkö-
kulmia on, että ne tuovat esiin sosiaalisen todellisuuden olevan aina merkitysvälit-
teistä ja prosessinomaista ja sitä kautta jatkuvasti liikkeessä olevaa. (Forsberg, 2014,
125.) Sosiaalinen konstruktionismi voidaan tiivistää sellaiseksi tutkimukselliseksi
viitekehykseksi, jonka mukaan ”*sosiaalinen todellisuutemme rakentuu sosiaalisessa, kie-
lellisessä vuorovaikutuksessa*”. Jos tutkimuksen viitekehyksenä käytetään jotain sosiaa-
lisen konstruktionismin mukaista lähestymistapaa, ollaan ensisijaisesti kiinnostuneita
kielestä. Kieli määritellään suhteelliseksi, tilanteeseen sidotuksi, seurauksia tuot-
tavaksi, käyttäjistään riippuvaiseksi ja sosiaalisen elämän kannalta merkitykselliseksi
asiaksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Fairclough’n mukaan tiedotusvälineiden vaikutusvallan luonne perustuu kie-
lellisyyteen ja diskurssivisuuteen. Yhteiskunta ja kulttuuri on nopeassa ja jatkuvassa
muutoksessa, ja medialla on tärkeä asema muutoksen välittäjänä. Media heijastaa
yhteiskunnallisia muutoksia ja stimuloi niitä yleisemmiksi prosesseiksi. Tiedotusvä-
lineiden käytännöt ovat siten jatkuvassa muutoksessa ja liikkeessä, ja samaa myötä
niiden diskursiiviset käytännöt. (Fairclough, 1997, 83.) Jokinen ym. (2016, 26, 67) lin-
jaavat, että käytettäessä kieltä konstruoidaan eli merkityksellistetään kohteet, joista
puhutaan tai kirjoitetaan. Jos kaikki käyttämämme sanat olisivat lainausmerkeissä,
emme voisi ottaa mitään käsitettä itsestään selvänä. Sana mekko on meille selkeä ja
ymmärrettävä, mutta jos se olisi esitetty ”mekkona”, joutuisimme pohtimaan ja pu-
reskelemaan sen sisältöä. Diskurssianalyysi pyrkii luomaan näkyväksi tällaiset maa-
ilmaa luovat konstruktioit. Diskurssianalyysi tarjoaa kriittiseen teoriaan pohjaavan
näkökulman, jonka mukaan kieleen ja sen käyttöön liittyy aina valta-aspekti. Kieltä
ei voi tässä suhteessa koskaan kutsua viattomaksi. (Nieminen & Pantti, 2012, 99.)

Kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuuttamme. Samalla kun käytämme
kieltä, kuvaamme paitsi puheena olevaa aihetta, myös itseämme ja toisiamme. Kieli

kuvaa myös sitä aikaa, jossa elämme ja sen sosiaalisia ja kulttuurisia rakenteita ja toimintatapoja. Voi siis ajatella, että tapamme tietää, oppia ja olla olemassa ovat sidoksissa niin kielen kuin kulttuurin kykyyn ja tapoihin tietää. Diskursiivinen valta tarkoittaa, että kielellä on kyky kuvata, rajata, määritellä, haastaa, muuttaa ja asemoida näkemystämme maailmasta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 53.) Se, miten ihminen toimii, on kytkeytynyt monien erilaisten merkityks maailmojen ja monien sisäkkäisten kontekstitasojen kiemuraan. Välillä voikin tuntua, että arkielämässä nähtävät ilmiöt juoksevat tutkijaa karkuun. Diskurssianalyysin tavoite on syventyä toiminnan yksityiskohtiin, joka esittää ratkaisua siihen haasteeseen. Diskurssianalyysin voikin ajatella olevan yritys tehdä ymmärrettäväksi olevaksi, miten kaikki ihmiset ovat mukana kulttuurin jatkuvassa liikkeessä, mikä samalla koko ajan uusintaa ja sovittaa itseään uudelleen. (Jokinen, 2016, 2017.)

4.3 Aineiston keruu

Eskolan ja Suorannan mukaan (2008, 118) joukkotiedotus ja populaarikulttuuri tuottaa nykyisin jatkuvasti kovenevalla vauhdilla ainestoa, joka on hyvin sopivaa laadullisen analyysin kohteeksi. Voikin olla järkevää miettiä, tulisiko tutkimusta tehdessä toimeen jo olemassa olevalla materiaalilla. Omassa tutkimuksessani halusin aineistoksi sanomalehden mielipidekirjoitukset. Helsingin Sanomat tarjoaa verkkosivuillaan tietyn määrän ilmaista luettavaa kaikille lukijoille, mutta osa sisällöstä on luettavissa vain kirjautuneilla käyttäjillä, jotka ovat maksaneet lehden lukuoikeudesta. Kirjautuneena lukijana minulla on oikeus päästä Helsingin Sanomien arkistoihin, ja hakukoneella etsiä mielipidekirjoituksia, jotka ajanjaksollisesti sopivat koronapandemian ajankohtaan ja joissa kirjoitetaan lastensuojelusta.

Helsingin Sanomien arkiston hakukoneella etsin mielipidekirjoituksia hakusalla "lastensuojelu". Arkisto-hakukoneessa pystyy suoraan rajaamaan, miltä osastolta lehdestä uutisia haluaa etsiä, joten valitsin suoraan osastoksi ainoastaan mieli-

pidikirjoitukset. Rajasin aineiston alkamisajankohdaksi 1.3.2020 ja päättymisajankohdaksi 28.2.2021. Aineistossa ovat siis tutkimuksen kohteena koronapandemian ensimmäisen vuoden ajalta julkaistut mielipidekirjoitukset, joissa käsitellään lastensuojelua. Sisällytin aineistoon mielipidekirjoitukset, vieraskynä-kirjoitukset ja kolumnit, joissa käsiteltiin joko suoraan tai sivuavasti lastensuojeluun liittyviä aiheita. Maaliskuun 2020 asetin aineiston alkamisajankohdaksi, koska silloin Suomessa astui voimaan poikkeusolot ja koronapandemia käynnistyi kunnolla. Rajasin aineiston päättymisajankohdaksi vuoden tästä eteenpäin, koska aineistoa haarukoidessa kävi nopeasti selväksi, että kaikista eniten mielipidekirjoituksia kirjoitettiin lastensuojeluun liittyen nimenomaan pandemian alkuvaiheessa. Lisäksi koin mielenkiinnon kohteeksi nimenomaan pandemian alkuvaiheen, kun se oli vielä kaikille yhtä lailla uusi ja tuntematon aihe. Aineiston rajaamisen jälkeen kävin läpi tarkemmin ensimmäisen vuoden aikana julkaistuja mielipidekirjoituksia ja lopullinen aineistoni koostuu 22 mielipidekirjoituksesta. Aineiston halusin pitää rajattuna lastensuojeluun spesifisti, enkä esimerkiksi laajentaa sitä suuremmin yleisesti sosiaalihuollon palveluihin. Aineiston rajautuessa selkeästi vain lastensuojeluun, on analyysin tekeminen selkeämpää eivätkä aihealueet rönsyile niin laajalle, kuin silloin jos tutkimuksessa olisi mukana esimerkiksi kaikki lasten ja nuorten sosiaalipalvelut.

22 mielipidekirjoituksesta suurin osa on nimellä julkaistuja mielipidekirjoituksia, ja osa vieraskynä-kirjoituksia, lisäksi mukana on yksi kolumni. Helsingin Sanomat määrittelee vieraskynä-kirjoitukseksi enintään kahden kirjoittajan kirjoittaman tekstin, joka olisivat ensisijaisesti väitteellisiä, analyttisiä ja ajankohtaisia tekstejä. Vieraskynä-kirjoitusten tulee olla keskustelun avauksia, eikä siis esimerkiksi vastauksia tai jatkopuheenvuoroja aiemmin julkaistuihin artikkeleihin. Vieraskynäkirjoituksen pituus on rajoitettu ja sen halutaan olevan asiantuntijatekstiä. Helsingin Sanomien verkkosivuilla mainitaan, että vieraskynä-kirjoituksille on paljon tarjontaa, ja vain osa teksteistä pystytään julkaisemaan. (HS, 2020.) Samalla tavalla myös mielipidekirjoituksien osalta toimituksessa tehdään karsintaa sen suhteen, mitä mielipidekirjoituksia julkaistaan ja mitä ei.

Lukijan mielipidekirjoituksia aineistossa on 17 kappaletta, vieraskynäkirjoituksia neljä kappaletta ja yksi kolumni. Aineiston kaikki mielipidekirjoitukset ovat nimellä julkaistuja, ja niiden kirjoittajakunta vaihtelee laajasti sosiaalityön ammattilaisista julkisiin päättäjiin, kolmannen sektorin edustajiin, tutkijoihin jne. Mielestäni on hedelmällistä, että mielipidekirjoitusten kirjoittavat edustavat eri sektorien näkemyksiä lastensuojelusta koronapandemian aikana. Useimmissa mielipidekirjoituksissa on useampi kuin yksi kirjoittaja. Kolmannen sektorin edustajien mielipidekirjoituksia on aineistossa kaikista eniten, kymmenen kappaletta. Sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kirjoituksia aineistosta löytyy kuusi kappaletta. Loput mielipidekirjoitukset ovat jakautuneet tutkijoihin, kansanedustajiin ja poliittisiin päättäjiin. Mukana on myös yksi lapsiasiavaltuutetun kirjoittama vieraskynäkirjoitus.

4.4 Aineiston analyysi

Aineistoni koostui valmiista aineistosta, jonka keräsin Helsingin Sanomien verkkosivujen hakukoneen kautta ajallisen ajanjakson ja hakusanojen avulla. Mielipidekirjoitukset vastaavat luonnollista aineistoa, eikä minulla tutkijana ole ollut merkitystä niiden syntyprosessissa. Juhila ym. (2016, 216) kuvaavatkin, että diskurssianalyysiin liittyy vaikeus siitä, että diskurssianalyysia tutkimusmenetelmänä käytettäessä ei ole tarkkaa kuvaa prosessin lopputuloksesta. Diskurssianalyysiin liittyy kuitenkin osin juuri se näkökulma, että tarkoitus ei olekaan etsiä yhtä ainoaa oikeaa tulkintaa aineistosta. Enemmänkin tavoite on löytää mahdollisimman antoisa ja argumentoitu tulkinta monen mahdollisesti yhtä oikean tulkinnan seasta. Diskurssianalyysiin liittyy myös analysointiprosessin ennakoimattomuus. Diskurssianalyysi ei tutkimusmenetelmänä muodosta mitään valmista työkalupakkia, jonka avulla tutkijan olisi mahdollista viedä analyysi alusta loppuun. Jokaisen diskurssianalyysia käyttävän tutkijan on sen takia oltava jossain määrin myös luova. (Jokinen, 2016, 216–217.)

Diskurssianalyysissa tutkimuksen kehykset syntyvät teoreettisen viitekehyksen, tutkimuskysymyksen, aineiston sekä valittujen menetelmien kautta. Diskurssianalyysi mahdollistaa tutkijalle suhteellisen vapaat käden analyysin toteutukseen. Omassa tutkimuksessani aloitin aineiston analyysin aineistolähtöisesti eli aineiston sisällölle en asettanut mitään ennakko-oletuksia. Aineistolähtöinen analyysitapa on diskurssianalyysille luonteenomaista. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, 126–127.) Aineistonkeruuvaiheessa luin ja karsin mielipidekirjoituksia, jotta pystyin haarukoimaan ne kirjoitukset, joissa viitattiin lastensuojeluun. Aineiston analyysissä aloitin analyysin lukemalla kaikki kirjoitukset huolella läpi ja tekemällä muistiinpanoja. Muistiinpanoilla ja tekstien alleviivauksella pystyin muodostamaan kokonaiskuvan koko aineistosta. Käsittelin aineistoa aikajanallisesti siinä järjestyksessä, että ensimmäisenä oli mielikirjoitukset keväältä 2020 ja siitä aikajärjestyksessä noin vuosi eteenpäin. Koin aineiston analyysin helpottuvan ajallisen aikaraamin kautta helpommin, ja aineistossa oli selkeästi nähtävillä tiettyjen teemojen korostuminen pandemian eri vaiheissa. Koronan aivan ensimmäisessä aallossa mielipidekirjoituksissa oli vahvasti esillä kriisin äkillisyys ja sen äkilliset vaikutukset lapsiperheiden elämään laajasti koko yhteiskunnan tasolla. Poikkeustilan ja esim. etäkoulun loppumisen jälkeen mielipidekirjoitukset keskittyivät enemmän pandemiasta selviämiseen ja niihin toimenpiteisiin, mitä pitäisi tehdä, että pandemian vaikutukset eivät kohtuuttomasti pitkittyisi.

Aineiston analyysiani ohjasi taustalla tutkimuskysymykseni eli millaisia diskursseja mielipidekirjoituksessa muodostuu lastensuojelusta koronapandemian aikana pandemian ensimmäisen vuoden aikana. Aloitin aineiston analyysin lukemalla aineiston monta kertaa läpi, alleviivasin osan tekstipätkistä ja rakensin kokonaiskuvaan koko aineistosta. Kun olin ensimmäisen kerran lukenut aineiston kokonaisuudessaan läpi, aloin yksityiskohtaisemmin käydä läpi, millaisia teemoja mielipidekirjoituksissa toistuu. Aineistoon syvennyttyäni löysin aineistosta toistuvia teemoja, jotka tuotiin esiin monessa kirjoituksessa. Aineiston analyysin pohjalta pystyin muodostamaan neljä eri diskurssia, jotka kuvaavat lastensuojelusta kielellisesti rakennettavaa kuvaa koronapandemian aikana ja representoivat sitä. Aineiston tulok-

set ovat esillä seuraavassa luvussa, ja siinä perustelen aineistosta löytämiäni diskursseja ja millä tavalla mielipidekirjoituksissa luodaan kuvaa lastensuojelusta representaatioiden avulla. Liitän tutkielmassani lastensuojelusta muodostuvat diskurssit yhteiskunnalliseen keskusteluun ja hakemaan tukea omille johtopäätöksilleni aineiston analyysistä.

Lastensuojeluun liittyviä diskursseja löytyi aineistosta neljä, mistä kerron tarkemmin seuraavassa pääluvussa. Diskursseja ovat:

1. Vastuu-diskurssi, jossa korostetaan palvelujärjestelmän vastuuta lastensuojelun toimivuuden parantamiseksi
2. Kriisi-diskurssi, jossa käsitellään koronapandemiaa kokonaisuudessaan kriisinä ja kytketään myös lastensuojelu kriisidiskurssiin
3. Eriarvoistumis-diskurssi, jossa käsitellään lasten ja nuorten eriarvoistumiskäsitystä etenkin koronapandemian aikana ja mitä vaikutuksia koronapandemia on tuonut lastensuojeluun
4. Lasten oikeudet-diskurssi, jossa korostetaan lasten oikeuksia koronapandemian aikana, heidän oikeuttaan palveluihin ja ylipäätään lasten oikeuksien turvaamista. Diskurssissa nousee esille myös kysymys siitä, kenen sanoilla lasten oikeuksista puhutaan.

4.5 Tutkielman eettisyys

Mielipidekirjoitukset edustavat luonnollista aineistoa, sillä tutkijana en ole vaikuttanut niiden syntyprosessiin. Luonnollisten aineiston käyttö diskurssianalyysissä on suosittua, koska niihin liittyvät retoriset keinot, merkityn annot tai vuorovaikutuksessa säännöllisesti toistuvat asiat eivät ole tutkittavissa tilanteen ulkopuolelta. (Juhila & Suoninen 2016, 448). Diskurssianalyysissä ensisijaiseksi tulevat yleensä valmiit aineistot verrattuna tutkijan keräämään aineistoon. Tällä keinolla voidaan poistaa tutkijan vaikutus aineistolle. (Eskola & Suoranta, 2008, 197.) Tutkimusaineis-

toni on avoin media-aineisto, joka on julkaistu painetun lehden lisäksi Helsingin Sanomien verkkosivuilla. Tutkielman eettisyyden kannalta ei ole ollut siis tarpeellista hakea erillistä tutkimuslupaa, eikä tarkempien eettisten kysymyksien käsittely ole niin merkityksellistä oman tutkielmani kannalta.

Tutkielmassani ole toki pyrkinyt huomioidaan kaikelle tutkimukselle ominaiset ja yleiset ohjeistukset sekä noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tieteen eettisten arvojen voidaan katsoa olevan uuden tiedon tuottaminen, riippumattomuus ja itsenäisyys. Kun tutkimuksen kohteena on internetistä saatava aineistoa, täytyy eettisiä kysymyksiä miettiessä ottaa huomioon tutkimuksen ja tutkimusaineiston käytön perustelu, tuottaako tutkimus uutta tietoa, onko aineisto kaikille avointa ja onko se sisällöllisesti arkaluonteista. (Kuula, 2006, 25, 197–199). Tutkielman eettisyyttä arvioidessani olen huomionut, että aineisto on internetissä kaikille saataville eikä se sisällä erityisen arkaluonteista tietoa, mikä täytyisi huomioida sen vapaassa käytettävyydessä tutkimustarkoituksessa. Tutkimusaineiston käyttöä olen mahdollisimman avoimesti perustellut liittyen aineiston analyysiin, tutkimusmetodiin ja tutkimuskysymykseeni liittyen.

Diskurssianalyysiin liittyy tutkijan ja tutkittavan kohteen keskinäinen asetelma luonteeltaan konstruktivisena. Samalla kun tutkija tutkimustulosten avulla avaa sosiaalista todellisuutta niin hän myös luo sitä. Tutkijan kielenkäyttöä tuleekin tarkastella myös reflektiivisesti, eikä pelkästään asiatiedon raportointina. (Jokinen ym., 2002, 41.) Tutkijana täytyy miettiä, miten omilla sanavalinnoilla kuvaa saatuja tutkimustuloksia ja millä lailla ne vaikuttavat siihen representaatioon, joka lukijalle tutkimuksesta syntyy. Ei ole yhdentekevää, minkälaista kieltä tutkija käyttää kuvatesaan diskursseja (Jokinen ym., 2016, 462).

Tutkielmassa on syytä ottaa huomioon myös omat ammatilliset lähtökohdat, joilla saattaa olla vaikutusta analyysiin ja tutkimuksen tuloksiin. En ole työskennellyt lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, mutta olen tehnyt lastensuojelussa sosiaalityön harjoittelujakson, jonka aikana minulle syntyi tietynlainen ymmärrys lastensuojelun sosiaalityön kentästä. Tätä taustaa vasten tarkastellen on mahdollista, että oma tietopohjani ja ymmärrys lastensuojelun sosiaalityöntekijän työstä on voinut vaikut-

taa tutkimuksen tuloksiin. Tutkielmassani olen pyrkinyt objektiivisuuteen ottaen kuitenkin huomioon sen näkökohdan, että diskurssianalyysissä tutkijan oma sosiaalinen todellisuus on mukana tutkimukseen liittyviä valintoja tehtäessä ja siitä raportoitaessa. Tutkimukseni tarkoitus ei ole tuottaa absoluuttista totuutta vaan esittää mahdollisimman hyvin perusteltuja argumentteja analyysini tueksi. (Jokinen ym., 2016, 462). Olen tutkijan roolissa pystynyt vaikuttamaan aineiston rajaamiseen sekä siihen, mitä suoria lainauksia tai sanamuotoja aineistosta nostan esille. Tulokset ovat tutkijan omaa tulkintaa, ja niitä muodostaessa olen pyrkinyt häivyttämään omia ennakoasenteitani ja oletuksiani aineiston sisällöstä ja mahdollisista etukäteisoletuksista tutkimuksen tulosten suhteen. Kielelliseen toimintaan liittyy aina jollekin kannalle asettuminen ja tämän näkökulman puolesta mahdollisimman vaikuttava argumentointi. Omassa tutkielmassani pyrin esittämään omia näkemyksiäni siitä, millaisilla diskursseilla lastensuojelusta koronapandemian aikana puhutaan. Diskurssianalyysin etu voikin olla siinä, että se pyrkii erittelemään sosiaalista todellisuutta luovan argumentaation avulla. Miten mahdollisista haasteista, tragedioista tai niihin liittyvistä syistä tai seurauksista keskustellaan ja kirjoitetaan, kenen puolelle ollaan ja mitä perusteita siihen on. Tutkijan roolissa näitä erittelyjä perustelee myös itse. (Juhila & Suoninen, 2016, 461.)

5 LASTENSUOJELUUN LIITTYVÄT DISKURSSIT

Tässä luvussa esittelen Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista löytämäni diskurssit, jotka käsittelevät lastensuojeluun liittyviä aiheita koronapandemian ensimmäisen vuoden ajalta. Ensimmäisenä diskurssina esittelen vastuudiskurssin, jossa painotetaan palvelujärjestelmän ja yhteiskunnan vastuuta kantaa huolta lastensuojelun riittävästä resursseista ja jotta kaikille lapsille ja nuorille turvattaisiin heidän tarvitsemansa palvelut. Toisena diskurssina on kriisidiskurssi, jossa käsitellään koronapandemiaa kokonaisuudessaan kriisinä ja representoidaan lastensuojelua myös kriisidiskurssin kautta. Kolmantena diskurssina esittelen lasten eriarvoistumiseen liittyvän diskurssin. Koronapandemia on vaikeuttanut jo ennestään haavoittuvassa asemassa olevien lasten asemaa, ja tätä eriarvoistumiskehitystä representoidaan eriarvoistumis-diskurssissa. Neljäntenä diskurssina on lasten oikeudet -diskurssi, jossa painotetaan muun muassa kansainvälisiin ihmisoikeuksiin vedoten lasten oikeuksia koronapandemian aikana, heidän oikeuttaan palveluihin jne. Lasten oikeuksiin liittyvässä diskurssissa nousee esille kysymys myös siitä, kenen äänellä ja millä tavalla lasten oikeudet representoidaan.

5.1 Vastuudiskurssi

Vastuudiskurssissa painotetaan yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän vastuuta parantaa lastensuojelutyön resursseja ja työoloja, jotta koronapandemian mukanaan

tuomat haasteet eivät pääsisi syventämään jo olemassa olevaa lastensuojelun kriisiä. Lastensuojelussa on työvoimapulan lisäksi useita muitakin haasteita, jotka vaikuttavat lastensuojelutyöhön niin asiakkaiden, työntekijöiden kuin organisaatioidenkin näkökulmasta.

Vastuudiskurssissa lastensuojelun ongelmia ei kuitenkaan koeta yksittäisten sosiaalityöntekijän vastuulla olevina asioina, vaan laajemmin koko yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän yhteisenä kehittämiskohteenä. Aineistossa kuvataan, kuinka emme voi etsiä yksittäisiä virheitä tai syyllisiä. Puhutaan myös laajemmin koko hyvinvointivaltion *"rapautumisesta"*:

"Yksittäisten virheiden tai syyllisten etsiminen estää meitä käymästä periaatteellista keskustelua yhteiskuntamme prioriteeteista ja hyvinvointivaltion rapautumisesta – sekä retoriikasta, jolla hyvinvointivaltion legitimeettiä kyseenalaistetaan. 24.2.2021"

Yksittäisissä aineiston kirjoituksissa otetaan kantaa myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vastuusta. Tässäkin tosin mainitaan sosiaalityöntekijät joukkona, ei yksittäisenä sosiaalityöntekijänä. Päävastuun katsotaan kuitenkin olevan yhteiskunnalla, jolla *"on vastuu"*. Tällaisella muotoilulla luodaan selkeä painotus vastuukysymykselle. Jos muotoilu olisi esimerkiksi *"pitäisi olla vastuu"*, olisi se ilmaisultaan paljon lievempi.

"Yhteiskunnalla on vastuu turvata lapsen oikeus hyvinvointiin, ja sosiaalityöntekijöiden on viime kädessä turvattava nämä oikeudet. 14.11.2020"

Lastensuojelun haasteet ovat olleet pitkään tiedossa jo ennen koronapandemiaa. Vastuudiskurssissa penätään useassa aineiston kirjoituksessa toimenpiteitä lastensuojelun ongelmien korjaamiseksi. Tiedossa on kuitenkin alan kipukohtat, mutta niiden korjaamiseksi tehtäviä toimia ei ole riittävässä määrin tehty. Ratkaisun avaimet ovat siis olemassa, mutta niihin ei ole löytynyt tarpeeksi resursseja. Tästä aiheesta kirjoitetaan myös mielipidekirjoituksissa seuraavin sanankääntein:

"Lastensuojelun ongelmat ovat Suomessa jatkuneet jo kymmeniä vuosia. Olemme tarjonneet niihin aina samat ratkaisut: työn vaatimusta vastaava palkka, asiakasmäärien rajaaminen, riittävät resurssit, työturvallisuudesta huolehtiminen ja ammattitaitoinen johtaminen. 1.6.2021."

Kirjoituksessa alleviivataan sitä, että ongelmat ovat olleet tiedossa jo pitkään, mutta niiden eteen ei ole tehty tarpeeksi toimia. Kirjoituksessa mainitaan, että ratkaisun avaimet ovat olleet *"aina samat"*. Kirjoituksessa tuodaan näkyville turhautumista, että vuodesta toiseen ongelmiin olisi löydettävissä parannus, mutta silti asioita ei tehdä. Myös muissa aineiston kirjoituksissa kirjoitetaan, että lastensuojeluun tarvitaan rahaa ja poliittista tahtoa, joka konkretisoituu tekoina. Kipukohtat siis kilpistyvät vastuudiskurssissa resurssipulaan ja yhteiskunnan voimattomuudelle tehdä nopeita korjausliikkeitä lastensuojelun haasteiden ratkaisemiseksi.

"Lastensuojeluun niin sijoituksessa kuin avohuollossakin sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin tarvitaan pikaisesti lisää työntekijöitä sekä rahaa toteuttaa työtä. 13.11.2020"

Mielipidekirjoituksissa mainitaan resurssit. Ylemmässä aineiston otteessa onkin mainittu, mitä nämä resurssit olisivat: rahaa toteuttaa työtä sekä lisää työntekijöitä. Aineistossa kuvaillaan myös, miten sosiaalipalveluihin tarvittaisiin *"riittävät"* resurssit ruohonjuuritasolta alkaen. Yhdessä aineistonkirjoituksessa kuvaillaan resurssipulan olevan *"valtava"*.

"Sosiaalipalveluihin tarvitaan riittävät resurssit, niin kansallisella johtotasolla kuin arjessa tehtävässä työssäkin. 5.4.2020"

"Lastensuojelu on pitkään ollut vaikeassa tilanteessa, mutta koronaviruspandemia pahentaa tilannetta entisestään. Resurssipula on valtava - -. 10.4.2020"

Mielipidekirjoituksissa myös käytetään sanaa *"nyt"*. Tällä korostetaan, että nyt on viimeinen hetki tarttua toimiin, jotta tilanne ei kriisiytyisi enempää. Koronapandemian alkuvaiheessa ei vielä tiedetty, millaisia vaikutuksia pandemialla olisi laajemmin ja pitkällä aikavälillä. Näissäkin kirjoituksissa kirjoitusasuna käytetään *"nyt tarvitaan"* eikä esimerkiksi *"nyt pitäisi"* tai *"nyt tarvittaisiin"*. Sanamuodoilla pyritään havahduttamaan lukijoita, että nyt ei voida jossitella vaan toimia tarvitaan saman tien.

"Nyt vain tarvitaan enää poliittista tahtoa, joka konkretisoituu tekoina. 1.6.2020"

"Nyt tarvitaan panostuksia niin kriisin akuuttivaiheen palveluihin kuin jälkihuoltoonkin. 21.4.2020."

Vastuukysymyksiä voidaan pohtia myös pelon kautta. Pelolla voidaan herätellä lukijaa pohtimaan, mitä voi tapahtua, jos asioita ei ryhdytä korjaamaan. Pelolla voidaan representoida lastensuojelun tilaa voimakkaasti. Pelon ja ahdistuksen välistä eroa voidaan useimmiten erotella sillä perustella, mikä on kohteen asema. Pelolla perinteisesti ajatellaan olevan jokin kohde, mikä on pelon aiheuttajan syy ja ahdistus mielletään enemmän kohteettomaksi. Pelolla yleensä reagoidaan johonkin erityiseen kohteeseen ja ahdistusta taas kuvaa enemmän kohteen puuttuminen. Esimerkiksi maailman pelko voi olla hyvinkin suuresti kivun tai vahingon ennakointia. Pelko saa heijastamaan nykyhetken sellaiseen tulevaisuuteen, jonka kokemista pidetään mahdollittomana. Pelko voi liittyä todelliseen reaaliaikaiseen tilanteeseen, mutta usein pelkoa tunnetaan ennakoivasti. (Ahmed, 2003, 192.) Pelko-sanan käyttäminen representoi meille kuvaa lastensuojelun maailmasta sellaisena, jona emme sitä toivo näkevämme tai minkälaiseen tulevaisuudenkuvaan emme ole valmiita:

"Pelko perheväkivallan, mielenterveysongelmien, lastensuojelun tarpeen ja itsemurhien kasvusta on aiheellinen. 27.3.2020."

”Pelkäämme, että lastensuojelun sijoitukset yleistyvät poikkeusolojen aikana ja sen jälkeen. 6.4.2020”

Vastuudiskurssilla halutaan painottaa yhteiskunnan vastuuta kaikista heikoimmassa asemassa olevista ihmisistä. Puhuttaessa lastensuojelusta pitäisi asiakaille tarjota oikea-aikaiset ja -oikeatasoiset palvelut, toimia joustavasti eri palveluprosessien vaiheessa ja pystyä tarjoamaan lapselle ja perheelle mahdollisuus luoda luottamuksellinen suhde lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään. Vastuudiskurssissa penätään enemmän rakenteellisia, yhteiskunnallisia muutoksia, eikä lastensuojelun ongelmia kilpistetä yksittäisen sosiaalityöntekijän harteille.

Lastensuojelulakiin tehtiin muutos vuoden 2022 alusta. Muutoksella säädettiin henkilöstömitoitusta lastensuojelun sosiaalityöhön. Lain mukaan lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä voi olla vastuullaan enintään 35 lasta vuosina 2022 ja 2023 ja enintään 30 lasta vuodesta 2024. Enimmäisasiakasmäärän rajausta koskee 0–17-vuotiaita lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia. Hyvinvointialueiden on valvottava säännöllisesti sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärää ja tarvittaessa sovittaa asiakasmäärä sitä vastaavaksi, että sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus huolehtia lapsen edun turvaamisesta, oikeuksien toteutumisesta ja laadukkaasta lastensuojelusta. (Valtioneuvosto, 2022.) Lastensuojelutyössä asiakasmäärän rajaaminen ei kuitenkaan yksinään riitä korjaamaan kaikkea, vaan tarvetta on parantaa lastensuojelutyön resursseja laajalti koko palvelujärjestelmän tasolla. Aineistossa kuvataan tätä muun muassa kuvailemalla, miten yhteiskunnan tulee varmistaa ”rakenteiden olevan kunnossa”:

”Kun yhteiskunta varmistaa rakenteiden olevan kunnossa, myös yksilöiden ja yhteisöjen työ lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on vaikuttavampaa. 5.4.2020.”

Vastuudiskurssi representoi lastensuojeluun liittyviä vastuukysymyksiä pääsääntöisesti siitä näkökulmasta, että vastuun pitäisi olla palvelujärjestelmän ja hyvinvointivaltion tasolla. Vastuudiskurssissa ei tuoda vahvasti esille yksittäisen työn-

tekijän vastuuta palveluiden toimivuudesta ja niihin pääsemistä, vaan vastuun katsotaan olevan mielipidekirjoitusten kirjoittajien mukaan enemmän ylemmällä tasolla. Täytyy toki huomioida, että mielipidekirjoituksista valtaosa ei ollut päättävän tahon kirjoittamia vaan enemmän kolmannen sektorin toimijoiden ja sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevien näkemyksiä. Kolmannen sektorin toimijat eivät ole vastuussa resurssien jaosta, ja olisikin mielenkiintoista, että olisiko vastuuseen liittyvä diskurssi samanlainen, jos kirjoittajien enemmistö olisi koostunut esimerkiksi kansanedustajista tai yritysjohtajista. Vastuudiskurssissa representoidaan vastuuta myös osittain pelon ja uhkakuvien kautta. Uhkien ja pelkokuvien kautta voidaan maalata kuvaa, mitä pahimmillaan voi tapahtua, jos muutoksia ei lähdetä toteuttamaan lastensuojelun parempaan resurssointiin liittyen.

5.2 Kriisidiskurssi

Koronapandemia on ollut suuri, kansainvälisesti laajasti ihmisten arkielämään vaikuttanut kriisi. Koronapandemia voidaan ajanjaksollisesti jakaa moneen eri osaan. Omassa tutkimuksessani keskityn kriisin ensimmäiseen vuoteen eli kevästä 2020 keväeseen 2021. Ensimmäisen vuoden aikana koronavirukseen tarkoitettuja rokotteita ei ollut vielä laaja-alaisesti saatavilla, ja pandemian leviämisen ehkäisemiseksi käytettiin laajamittaisia rajoitustoimenpiteitä. Tällöin arvioitiin, että epidemian päättäväinen hallinta olisi kaikista parhain linja ajatellen erityisesti talouden näkökulmaa, mutta myös sosiaalisia vaikutuksia. Jälkikäteiset arviot ovat tukeneet tätä tulkintaa. Kriisin toisen vuoden alkupuolella eli kevästä 2021 loppusyksyyn 2021 rokotteiden saatavuus parani ja rokote kattavuutta saatiin nousemaan hiljalleen, mikä mahdollisti rajoitusten purkamista. Kuitenkin tällä ajanjaksolla delta-variantti kiihdytti uudelleen epidemiaa ja jouduttiin palaamaan uudelleen rajoitustoimenpiteisiin. Loppusyksystä 2021 alkaen täydennysrokotukset ja tiedot aiempaa lievemmästä taudinkuvasta ovat mahdollistaneet yhteiskunnan avautumisen uudelleen, siitä huolimatta, että tartuntamäärät olivat epidemian korkeimmalla tasolla. (Varanka, Packalen, Voi-

pio-Pulkki, Määttä, Pohjola, Salminen, Railavo, Berghäll, Rikama, Nederström & Hiitola, 2022, 15–16.)

Kukaan ei liene välttynyt mediaa seuratessaan sanaparilta ”lastensuojelun kriisi”. Mikä on kriisin merkitys ja mitä ”lastensuojelun kriisistä” puhuttaessa halutaan representoida? Jos median kuluttajilta kysyttäisiin heidän määritelmäänsä sanalle kriisi, voisivat vastaukset olla hyvinkin erilaisia. Jollekin toiselle kriisi olisi ehkä jo pienikin vastoinkäyminen, toinen saattaisi ajatella todellisen kriisin olevan vasta siinä vaiheessa, kun ulospääsy jonkun tilanteen aiheuttamista olosuhteista vaikuttaa jo mahdottomalta. Kriisi voidaan määritellä yleensä *”uudeksi, yllättäväksi tilanteeksi, joka herättää epävarmuutta tai ylipäättään epäilyksen siitä, voiko tilanteesta selviytyä”*. Psyyykkisen kriisin voi laukaista mikä tahansa tekijä, joka uhkaa tai horjuttaa ihmisen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta. Kriisit ovat toisaalta hyvin yksilöllisiä. Se, mikä toiselle aiheuttaa kriisin, ei välttämättä vaikuta toiseen ihmiseen samoin. (Mehiläinen, 2023.)

Mitä sitten tarkoitetaan kuin puhutaan lastensuojelun kriisistä? Pääsääntöisesti kriisillä viitataan lastensuojelutyön vaativuuteen ja kuormittavuuteen, joka johtaa henkilöstön rekrytointi- ja vaihtuvuushaasteisiin. Lisäksi osa nuorista ei oireilee voimakkaasti, eikä välttämättä saa tarvitsemaansa apua eikä tukea, jos kyseessä on esimerkiksi väkivaltainen tai päihderiippuvainen nuori, joka tarvitsisi vahvaa psykiatrista osaamista ja päihdehuollon tukea. (Lapsiasiavaltuutettu, 2020.) Lastensuojelun kriisillä voidaan viitata myös perheiden ja lasten yhä vaikeneviin ja kompleksimpiin haasteisiin, eriarvoisuuksiin palveluissa eri kuntien välillä, asiantuntijuuteen liittyvistä haasteista esimerkiksi maahanmuuttajaperheiden kohdalla sekä palvelujärjestelmän moninaistumiseen liittyvistä ongelmista muun muassa yksityisten palveluiden valvontaan liittyvien ongelmakohtien myötä. (Pösö, 2003, 55.)

Lastensuojelu on ollut 2000-luvun ajan kielteisessä valokeilassa niin henkilöstön koetun turvattomuuden kuin lasten oikeuksien loukkausten vuoksi. Työntekijät saattavat kokea olevansa keinottomia ja lapsilla ja nuorilla on kokemuksia kaltoin-kohtelusta. Voidaankin kysyä, onko lastensuojelun kriisi sysätty yksittäisten työntekijöiden harteille, vaikka haasteiden ratkaisemiseksi tarvittaisiin riittävää kansallista

ohjausta ja johtoa sekä poliittista tahtoa. (Lapsiasiavaltuutettu, 2020.) Lastensuojelun kriisiin liittyvä keskustelu leimahtaa julkisesti keskusteluun myös yksittäisten tragedioiden myötä, kuten 8-vuotiaan Vilja Erikan kuolema vuonna 2012 tai Koskelassa tapahtunut teinisurma vuonna 2020. Koskelan teinisurman yhteydessä julkisuudessa keskusteltiin paljon siitä, mikä on lastensuojelun ja laajemminkin koko yhteiskunnan vastuu pitää parempaa huolta lapsista ja nuorista, jotta tämän tyyppisiä tragedioita ei pääsisi syntymään. (YLE, 2020.) Aineistossa kuvaillaan Koskelan teinisurmaa asettaen 16-vuotias uhri suojattomaan asemaan. Kirjoituksessa kuvaillaan yksin jäämisen kokemusta *”jäi vaille tarvitsemaansa apua”*, ja että yhteiskunnan olisi pitänyt pystyä tarjoamaan enemmän tukea.

” - - surmattu 16-vuotias jäi vaille tarvitsemaansa apua, vaikka hän olisi jo pidemmän aikaa tarvinnut yhteiskunnalta parempaa suojaa ja turoaa. 24.2.2021”

Lastensuojelussa voidaan ajatella aina olevan kyse kriisistä niissä tapauksissa, kun puututaan lasten ja perheiden elämään lastensuojelullisesta syystä tai motiivista. Kriisi voi kuvata niin lastensuojelutarpeen synnyttäneitä ja ylläpitävää tilannetta tai puuttumista itsessään. (Pösö, 2003, 55.) Lastensuojelua representoidaan kriisin kautta. Jo marraskuussa 2020 mielipidekirjoituksessa kuvataan, miten kevään 2020 kokemukset näkyvät jo koulussa, kouluterveydenhuollossa sekä lastensuojelussa. Samaisessa kirjoituksessa uskotaan poikkeusolojen vaikutuksien heijastuvan lasten ja nuorten hyvinvointiin myös tulevaisuudessa.

”Kriisiaikojen vaikutukset tulevat näkyviin paitsi akuutisti myös viiveellä ja pitkäaikaisina vaikutuksina. - - - viime kevään kokemukset näkyvät nyt koulussa ja kouluterveydenhuollossa sekä lastensuojelussa, ja poikkeusolot heijastuvat lasten ja nuorten hyvinvointiin tulevinakin vuosina. 15.11.2020”

Koronapandemiasta ei voida vielä tutkia pitkän aikavälin vaikutuksia, mutta lyhyellä aikavälillä huomioitavia vaikutuksia on nähtävissä jo paljon. Lastensuojelun sijaishuollossa ja muussa palvelujärjestelmässä on ollut aukkoja ja vaikeuksia jo en-

nen pandemiaa, mikä vaikeuttaa osin sen arvioimista, mitkä vaikutukset ovat syntyneet koronapandemian seurauksena ja mitkä eivät. Varmuudella voidaan kuitenkin sanoa, että haasteet ovat kärjistyneet koronapandemian myötä. (Utriainen, Eriksson & Heino, 2021, 1.) Aineistossa kuvaillaan lastensuojelun haasteita muun muassa siitä näkökulmasta, että haasteet eivät pääsisi pitkittymään:

" - - tuemme ihmisten hyvinvointia kriisissä ja vähennämme tulevaisuuden palveluntarpeita, kun ongelmat eivät pääse pitkittymään. 25.1.2021"

Kriisipuheen lisänä tuodaan aineistossa kuitenkin esiin myös kriisin mahdollisuudet. Pelkästään kaikki koronapandemian myötä tulleet muutokset ihmisten elämään eivät välttämättä ole negatiivisia. Monessa aineiston kirjoituksessa mainitaan toivo paremmasta huomisesta ja yhteisestä tulevaisuudesta. Aineistossa nostetaan pinnalle yhteistyön ja yhteisöllisyyden merkitystä ja sen tarvetta. Toivon merkitystä ja uskoa tulevaisuuteen kuvaillaan monessa kirjoituksessa.

"- - kaikki kriisin vakavatkin vauriot pystytään selättämään. 27.3.2020"

"Kirkon vahva viesti on, että ketään ei jätetä yksin ja toivoa on. 31.3.2020"

"Kun yhteiskunta varmistaa rakenteiden olevan kunnossa, myös yksilöiden ja yhteisöjen työ lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on vaikuttavampaa. 5.4.2020"

Kriisi-diskurssi on ollut vahvasti esillä mediassa viimeisten kolmen vuoden aikana. Koronapandemian jälkeen mediassa on ollut laajalti esillä Ukrainan sota ja energiakriisi. Taustalla on ollut pitkään myös ilmastoon liittyvä kriisi. Kriisi-diskurssia viljellään jatkuvana syötteenä, ja repsentoidaan ilmiöitä usein kriisin kautta. Vuoden 2022 Nuorisobarometrinkin otsikko on "Läpi kriisien". Barometrissa käsitellään erityisesti resilienssiin liittyviä kysymyksiä sekä nuorison kykyä pärjätä ajassa, joka on epävarma. Munsterhjelmin mukaan (2022, 191) rauhallisina aikoina politiikan päättävillä elimillä on aikaa ja tahtotila ottaa nuoret osalliseksi päätöksen

tekoon. Koronapandemia ja sen jälkeinen Euroopassa tapahtuva sotiminen ovat aiheuttaneet kriisitilan, jolloin nuorten osallistuminen ja osallisuus on unohdettu. Munsterhjelmin mukaan poikkeusajat ovat nostaneet näkyväksi ilmiön, että Suomessa ei ole johdonmukaista toimintakulttuuria eikä rakennetta, joka huomioisi nuorten osallisuuden ja mielipiteen päätöksenteossa. (Munsterhjelm, 2022, 191.) Aineistossa kuvataan pelkoa siitä, mitä tapahtuu, jos nuoret jäävät yksin kriisin keskelle. Pahimpana mahdollisimpana seurauksena nähdään se, että lapset ja nuoret *”kadottavat uskon tulevaan”*.

”Poikkeusajan pahin mahdollinen seuraus on se, että lapsemme ja nuoremme kadottavat uskonsa tulevaisuuteen. 31.3.2020”

Nuorten hyvinvointikriisi on pitkäkestoisempi ja hiljaisempi voimakkuudeltaan kuin nyt meneillään oleva energiakriisi tai ilmastokriisi. Kuitenkin olisi tärkeää huomioida nuorten hyvinvointi ottaen huomioon Suomen yhteiskunnan tilanne tulevaisuudessa. Ne ikäluokat, jotka Suomea kannattelevat tulevina vuosikymmeninä, heikkenevät jatkuvasti niin määrällisesti kuin jaksamisessakin mitattuna. Tämä asettaa uhan koko yhteiskunnan selviytymiselle, kasvulla ja kehittymiselle. (Munsterhjelm, 2022, 193.) Aineistossa kuvaillaan, että kriisi voi myös vaikuttaa yhteisöllisyyden lisääntymiseen ja parantaa lasten asemaa yhteiskunnallisella tasolla:

”Voimme rakentaa keskinäistä luottamusta ja parantaa lasten yhteiskunnallista asemaa. 17.4.2020”

Kriisipuhetta on viljelty viimeisien vuosien aikana jatkuvalla syötteellä. Aineistossa puhutaankin sekä koronapandemiasta kriisinä että myös lastensuojelun kriisistä. Kriisillä voidaan viitata niin globaaliin kriisiin, joka vaikuttaa kaikkiin ihmisiin maailmanlaajuisesti tai ihmisen henkilökohtaiseen kriisiin. Lastensuojelun kriisi representoidaan jo olemassa olevana ilmiönä. Tällä toisinnetaan jo olemassa olevaa mielikuvaa siitä, että lastensuojelun kriisi on yleisesti tiedostettu ja ymmärretty ilmiö,

eikä sitä representoida uutena ilmiönä. Diskurssissa ei ole niinkään siis kyse uudesta ilmiöstä vaan enemmän siitä, että miten kriisi voitaisiin ratkaista. Aineiston mielipidekirjoituksissa koronapandemia kytetään lastensuojelun kriisiin siinä suhteessa, että pandemian pelätään aineiston kirjoituksissa syventävän lastensuojelun kriisiä. Monessa aineiston mielipidekirjoituksessa painotetaan, että lastensuojeluun kriisiin täytyy puuttua heti, jotta haasteet eivät pandemian myötä pääsisi pitkittymään. Aineistossa myös kannetaan huolta, että lapset ja nuoret eivät kadottaisi uskoaan tulevaisuuteen. Kenties uhkailevan ja synkän kriisidiskurssin lisäksi kriisiä representoidaan myös toivon ja yhteistyöllä tekemisen voiman kautta.

5.3 Eriarvoistumis-diskurssi

Koronapandemia on osaltaan ruokkinut hyvinvoinnin eriarvoisuutta, joka tuskin väistyy kriisin väistyessä. Suurin osa väestöstä selvinnee kriisistä hyvin. Sitä vastaan monen tukea tarvitsevan tilanne on voinut hankaloitua ja palvelujen piiriin on tullut uusia ihmisiä. Lapsilla ja nuorilla esiintyy oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvien haasteiden pitkittynyttä kestoa, ongelmien kasautumista ja vaikeutumista. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon on kertynyt palveluvelkaa, ja sen purkamiseksi aikaa menee vuosia. Eritoten mielenterveyspalveluissa on huomattavissa huomattavaa jonoutumista ja hoitosuhteiden katkeamista. Palvelujärjestelmään on kriisin myötä kohdistunut entisestään kuormitusta, ja kriisin voidaan arvioida kasvattaneen työvoimapulaa. Yleiskuvana näyttäytyy, että kriisin myötä uusia ihmisiä on siirtynyt tukea tarvitsevien piiriin ja osalla heistä, joilla jo ennestään on ollut vaikea tilanne, tuen tarve on kasvanut. (Varanka ym., 2022, 18.) Aineistossa kuvataan kotia ”*turvapaikkana*”, joka on riski sellaisille ihmiselle, kenelle koti ei ole turvallinen.

*”Kaikki ne, joille koti ei ole turvapaikka, ovat nyt erityisen haavoittuvaisessa asemassa.
21.3.2020”*

Aineistossa tuodaan myös sanavalinnoilla esiin perheiden keskinäiset erot: joillain perheillä ongelmat kasaantuvat, kun toisilla pandemia-aika on voinut lisätä perheen keskinäistä hyvää vuorovaikutusta. Toisessa kirjoituksessa painotetaan lastensuojelun merkitystä poikkeusaikoina:

”Kriisiajat eivät kohtele ihmisiä ja perheitä tasaveroisesti: yksillä aiempaa enemmän yhteistä aikaa ja läheisyyttä, toisilla ongelmat kasaantuvat. 15.11.2020”

”Lastensuojelun merkitys poikkeusaikoina on korostunut. 25.1.2021”

Pandemian aiheuttamat vaikutukset lasten ja nuorten oppimiseen ja hyvinvointiin ovat osoittautuneet moninaisiksi. Psykkistä kuormitusta ovat aiheuttaneet pitkittyneet etäopetusjaksot, sosiaalisten suhteiden väheneminen sekä perheiden ongelmat. Korona-aika on aiheuttanut monelle lapselle ja nuorelle ahdistusta, yksinäisyyttä sekä huolta oman tulevaisuuden suhteen. Osan vaikutuksista pystyy näkemään jo tällä hetkellä tai lyhyellä aikavälillä, mutta pandemiasta aiheutuvia pitkäkestoisia vaikutuksia ei pystytä vielä tarkasti arvioimaan. Voidaan kuitenkin esittää oletus, että korona-ajasta jää lapsiin ja nuoriin pitkäaikaisia sukupolvivaikutuksia. Erityisenä vaarana on nimenomaan eriarvoisuuden kasvu. Pandemian vaikutukset osuvat erityisesti jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin ja heihin, kenellä on jo aiemmin esiintynyt haasteita elämänhallinnassa. (Varanka ym., 2022, 50.) Nuorisobarometrin vuoden 2022 tulosten mukaan (2022, 6) valtaosa nuorista on hyvinvoivia, mutta nuorten välillä on polarisaatiota. Nuoria ei voida kuvata homogeeniseksi joukoksi. Se, kuinka nuoret kriisiajasta selviytyvät, kytkeytyy yksilöllisten kykyjen lisäksi myös vahvasti lähiyhteisöjen ja verkostojen mahdollistamaan tukeen, nuorten yhteiskunnalliseen asemaan sekä julkisten palvelujen laadukkuuteen. (Pirttijärvi & Kivijärvi, 2022, 6–7.)

Aineistossa kuvataan perheitä, jotka ovat haavoittuvassa asemassa muun muassa kuvailemassa kotiolojen olevan lapselle *”puhdasta helvettiä”*. Lasten ja nuorten

myös kuvataan kaipaavan apua enemmän *"kuin koskaan aiemmin"*. Kirjoituksessa käytetään voimakkaita ilmaisuja herättelemään lukijaa.

"Entisenä lastensuojelun työntekijänä olen erittäin huolissani, koska pahimmillaan elämä turvattomissa kotiloissa on lapselle puhdasta helvettiä. - - Lapset ja nuoret tarvitsevat apua enemmän kuin koskaan aiemmin. 10.4.2020."

Eräessä aineiston mielipidekirjoituksessa kuvataan, kuinka *"liikkeellä"* on tuhansittain lapsia ja nuoria, kenen arki on ollut turvattu juuri ja juuri koulun, kaverien ja harrastusten avulla. Heidän vaikea kotitilanteensa ei välttämättä ole kenelläkään tiedossa, sillä vanhempien päihteidenkäytöstä ja väkivaltaisuuteen liittyvistä ongelmista herkästi vaietaan. Aineistossa kuvataan, kuinka etenkin näille lapsille ja nuorille neljän seinän sisälle eristäytyminen on turvatonta ja sen kuvataan olevan lapsille *"elinehto"*. Sanavalinnalla korostetaan ulkopuolisten tekijöiden merkitystä lapsen selviytymiseen arjessa.

"Tällaisissa perheissä eläville lapsille pääsy kodin seinien ulkopuolelle on elinehto. 17.4.2020"

Suomessa suurin osa lapsista ja nuorista on edelleen hyvinvoiva, mutta pitkittynyt pandemia-aika on kasvattanut lasten ja nuorten psyykkistä kuormittuneisuutta ja oirehdintaa. Niin perusasteen, toisen asteen kuin korkea-asteenkin opiskelijoilla on havaittavissa nousu mielialaoireissa ja psyykkisessä kuormituksessa koronapandemian aikana. Vaikka mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat olleet kasvussa jo ennen koronapandemian alkamista, on pandemia aiheuttanut niihin selvän poikkeaman ylöspäin. (Lammi-Taskula, Lindberg, Närvi, Kauppinen, Gissler, Hakulinen, Hauhio, Helenius, Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Eriksson, Utriainen, Weckroth, Saariluoma, Kiviruusu & Aalto-Setälä, 2022, 154.) Aineistossa kuvataan koronapandemian luomaa uhkaa eriarvoisuudelle. Kirjoituksessa käytetään sanamuotoa *"uhkaakin"*, mikä on toki lievempi ilmaisu kuin *"uhkaa"*:

"Koronaviruskriisi uhkaakin lisätä lasten keskinäistä eriarvoisuutta. 16.5.2020"

Lasten hyvinvointiin kohdistuvaa huolta esitetään myös aineistossa kuvailemalla poikkeusolojen vaikutusta vanhemman tai lapsen *"murtumisena"*. Tällaisen ilmaisun käyttäminen on voimallista.

"- - poikkeustila voi murtaa joko vanhemman tai lapsen. 10.4.2020"

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuoden 2023 alusta. Hyvinvointialueiden on varauduttava lastensuojelutarpeen kasvuun, joka juontaa juurensa muun muassa sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän kuormittumiseen, perheiden hankaloituneisiin tilanteisiin sekä lasten ja nuorten psyykkisen hyvinvoinnin laskuun. Perus- ja erityistason mielenterveyspalveluiden odotetaan pysyvän suurena vielä kauan epidemiatilanteen laannuttuakin. Päihteidenkäytön lisääntyminen on riski, mikä näkyy perheiden pahoinvoinnin ja päihteidenkäytön lisääntymisenä. Tämä heijastuu erityisesti lastensuojelun puolelle ja varsinkin nuorten sijoituksiin voi tulla kasvua. Jo ennen koronapandemiaa alkanut henkilöstövaje vaikeuttaa avun ja tuen tarpeiden kasvaviin määriin vastaamista. (Lammi-Taskula ym., 2022, 166.) Aineistossa kuvataan sosiaalisen kriisin olevan pandemia-aikaan liittyvistä kriiseistä haastavin ohi terveyskriisin ja talouskriisin. Samassa kirjoituksessa kuvataan eristystoimia *"dramaattisena muutoksena"*. Myös eriarvoistumis -diskurssissa kuvataan lasten eriarvoistumisen ehkäisyä palvelujärjestelmän yhteistyön voimaa hyödyntäen. Eriarvoistumis -diskurssissa luodaan samalla tavalla kuin vastuudiskurssissa mielikuvaa siitä, että lopun viimein ratkaisut tulee löytyä yhteiskunnan tasolta eikä yksittäisten palvelujen tai työntekijöiden harteilta.

"Sosiaalinen kriisi on vaikeuksistamme ehkä haastavin. - - Arjen dramaattiseen muutokseen sopeutuminen on monelle vaikeaa. 27.3.2020"

”Eriarvoistumiskehitystä pitää torjua tehokkaasti koko palvelujärjestelmän keskinäistä yhteistyötä vahvistamalla. 16.5.2020”

Eriarvoistumista kuvataan myös siitä näkökulmasta, mitä tapahtuu, jos lapsi tai nuori ei pääse tarvitsemansa palvelun piiriin. Aineiston kirjoituksessa kuvaillaan tätä *”jopa heitteillejättönä”*. Tässäkin kirjoituksessa mainitaan, että kyse on nimenomaan rakenteista. Heitteillejätö luo mielikuvan oman onnensa lomaan joutuvasta nuoresta, joka joutuu tahtomattaan avun ulottumattomiin.

”Kun nuori jää avun ulottumattomiin, kyse on rakenteellisesta laiminlyönnistä tai jopa heitteillejätöstä. 24.2.2021”

Eriarvoistumis-diskurssissa kuvataan koronapandemian seurauksena mahdollisesti syventyvää eriarvoistumiskehitystä, jolla on vaikutuksia myös lastensuojeluun. Mieliopidekirjoituksissa ilmaistaan huolta, mitä tapahtuu, jos koronapandemia syventää lasten ja nuorten eriarvoisuutta ja tämä toki heijastuu myös lastensuojeluun. Eriarvoistumis-diskurssissa esitetään huolta lapsista ja nuorista, jotka uhkaavat jäädä avun tai palvelujen ulottumattomiin. Tällä representoidaan lapsia ja nuoria olosuhteiden uhreina, ei niinkään aktiivisina toimijoina, joilla olisi itsellään vaikutusmahdollisuuksia siihen, miten he palveluihin pääsevät ja miten heille niitä tarjotaan.

5.4 Lasten oikeudet -diskurssi

Lasten oikeudet korostuvat voimakkaana diskurssina aineistossa. Lasten oikeuksia puolustetaan useassa mieliopidekirjoituksessa. Oikeutta sanana painotetaan monessa kirjoituksessa. Lasten oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi on noussut viime vuosina enenevässä määrin julkiseen keskusteluun. Lastensuojelussa korostetaan hyvin paljon lapsen yksilöllistä tilanteen arviointia ja lapsen edun mukaan toimimista. Lastensuojeluun liittyy aina arvosidonnaisuutta, koska sen tehtävänä on ensisijaisesti olla lapsen puolella ja toimia lapsen edun mukaisesti. Lastensuojelutyön kes-

keisimmät arvot kiteytyvät Suomen perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä näiden lakien ja sopimusten taustalla oleviin ihmisyyttä ja ihmisoikeuksia korostaviin arvioihin, jotka ovat kansainvälisesti hyväksytyjä. (THL, 2023.)

Lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon ja lastensuojelulain tehtävänä on viime kädessä turvata tämä suojelu ja huolenpito. Ihmisoikeuksien toteutuminen laajasti ja täysimittaisesti on monen tekijän yhteissumma. Jos ei olisi olemassa oikeudellisesti sitovia normeja, ihmisoikeudet jäisivät helposti talouden ja yhteiskunnallisen tavoitteenasettelun varjoon. Normit yksistään eivät kuitenkaan riitä, vaan kansainvälisiin sopimuksiin kirjattujen ihmisoikeuksien toteutuminen kilpistyy lopun viimein riippuvuuteen, että missä määrin ne todella vaikuttavat arjen toimintoihin ja tekoihin. Yhteiskunnallinen keskustelu keskittyy usein puheisiin kestävyysvajeesta ja julkiseen sektoriin kohdistuvista leikkauksista tai leikkauspaineista. Tilanne ajautuu helposti sen punnitsemiseen, että korostetaanko taloudellisten resurssien riittävyyttä vai taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia (TSS-oikeudet). TSS-oikeuksien heikentäminen muodostaa suuren uhkan lasten hyvinvoinnille. Opetus- ja sivistystoimessa leikkaukset kohdistuivat kouluihin ja opetukseen ja sosiaali- ja terveysalalla sopeuttamiseen liittyvät vaatimukset uhkaavat lapsiperheille tärkeitä tukipalveluja. (Pirjatanniemi, 2017, 84-85.) Aineistossa mainitaan muun muassa lasten oikeus elämään ja terveyteen sekä lasten oikeus erityiseen suojeluun ja opetukseen.

"Koronavirusepidemia sosiaaliset seuraukset osuvat lapsiin jo nyt. Lasten oikeutta hoidaan, opetukseen, leikkiin ja virkistystoimintaan on rajoitettu tuntuvasti. Samalla on korostunut lasten ja koko väestön oikeus elämään ja terveyteen. 17.4.2020."

"Lasten oikeuksien sopimus takaa lapsille oikeuden erityiseen suojeluun ja myös opetukseen. Se, että lapset on eristetty kotiin, loukkaa lapsen oikeuksia sekä suojelun että osallistumisen osalta etenkin niissä perheissä, joissa on lastensuojelullisia riskejä ja kyvyttömyyttä tukea lapsen oppimista ja kehitystä. 26.3.2020"

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on alle 18-vuotiaita koskeva ihmisoikeussopimus. Suomi on ratifioinut sopimuksen ja sen myötä sillä on ollut velvollisuus muuttaa laki ja toiminta sopimusta vastaavaksi. Valtion lisäksi sopimus velvoittaa myös asuinkuntia, lapsen vanhempia ja muita aikuisia. Sopimuksen mukaisesti vanhemmat tai muut lapsen huoltajat vastaavat lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta ja heidän tehtävänä on toimia lapsen parhaaksi. Valtion täytyy olla tukemassa tätä kasvatuksellista ja huolenpidollista tehtävää. Sopimuksessa mainittuja yleisiä periaatteita ovat kaikkien lasten yhdenvertaisuus; lapsen oikeus hyvään elämään ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin; aikuisten velvollisuus selvittää lapsen mielipide asioista sekä antaa heille vaikuttamisen mahdollisuus omaan arkeensa sekä lapsen edun asettaminen ensisijaiseksi, kun päätetään lasta koskevista asioista. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson, 2019, 13.) Lastensuojelussakin täytyy huomioida lasten oikeuksien sopimus. Aineistossa monessa kohtaa tuodaan esiin lapsen oikeuksien sopimusta ja sen noudattamista:

"Lapsilla on kuitenkin oikeus tietää. YK:n lapsen oikeuksien sopimuskin linjaa: "Lapsella on oikeus saada tietoa esimerkiksi television, radion ja lehtien välityksellä. 20.3.2020."

"Tämän kevään epidemia on pannut valmiutemme noudattaa YK:n lapsen oikeuksien sopimusta tulikokeeseen. 17.4.2020"

"Lasten oikeuksien sopimus takaa lapsille oikeuden erityiseen suojeluun ja myös opetukseen. 26.4.2020"

Millaisena lapsikuva representoidaan lastensuojelun näkökulmasta pandemian aikana? Representoidaanko lasta aktiivisena, osallistuvana toimijana vai enemmän sellaisena, mikä vaatii suojelua? Tämänhetkinen lapsista syntyvä kuva vastustaa lapsen näkemistä vain suojelun kohteena. Suojelun kohteena olemisen sijaan puhutaan paljon lapsen toimijuudesta, oikeuksista ja lapsen osallisuudesta. Ihmisoikeussopimukset alleviivaavat lasten oikeutta tulla suojelluiksi. Suojelun merkitystä voidaan pohtia lapsuuteen kohdistuvien mielikuvien kautta. Uudenlaiset jännitteet

korvaavat vanhoja käsityksiä suhteista. Jos esimerkiksi ajatellaan, että avioero ei ole nykyään sosiaalinen ongelma vaan osa nykyisen perhe-elämän monimuotoisuutta. Käsityksien vaihtuessa siihen, että ero ei ole ongelma itsessään, vaan pikemminkin sen seurauksena mahdollisesti syntyvät haasteet, ollaan uusien jännitteiden äärellä. (Pösö, 2003, 59.)

Yksi 2000-luvun teemoista onkin ollut lapsilähtöisen lastensuojelun kehittäminen. Ominainen tapa määritellä lasten ja nuorten ongelmia on ulkopäin tuleva määrittely. Lapset itse harvoin näitä määrittelyjä tekevät, vaan sen hoitavat aikuiset, asiantuntijat, opettajat, tutkijat jne. Näiden ulkokohtaisten määrittelyjen rinnalle ei useinkaan mahdu lasten ja nuorten omia määrittelyjä. On merkityksellistä, miten lasten ja nuorten ongelmat määritellään ja miten niistä puhutaan. Tai mitä huolta niihin liittyvistä muutoksista, niiden lukumäärästä tai luonteesta esitetään. Puheta-voilla vaikutetaan yleiseen jaettuun todellisuuteen niin yksilön kuin yleisemmän tason kohdalla. (Pösö, 2003, 61.) Aineistossa kuvaillaan lapsen asemaa muun muassa *"aikuisten armoilla"* olemisena:

"Lapset luopuvat nyt paljosta suojellakseen kaikkein hauraimpien aikuisten oikeutta elämään. Samalla lapset ovat monessa suhteessa aikuisten armoilla. 17.4.2020."

Samassa kirjoituksessa myös tuodaan esille näkökulma siitä, että lapset ovat väärässä paikassa: joko heitä ei tavoiteta, he kokoontuvat suuriin laumoihin tai vaikeuttavat kotona vanhempien työntekoa rajoitustoimien aikana:

"Kaikille puheenvuoroille yhteistä on, että lapset ovat väärässä paikassa. 17.4.2020"

Yhdessä aineiston kirjoituksessa kuulutetaan heikoimmassa asemassa olevien oikeutta *"hyvään elämään"*. Tämäkin on toki laaja käsite, että mitä hyvä elämä kenellekin tarkoittaa. Samassa kirjoituksessa pyydetään huomioimaan lapset ja nuoret *"erityisenä silmäteränä"*:

”Myös poikkeusaikana meidän tulee huolehtia kaikkein heikoimmassa asemassa olevien oikeudesta hyvään elämään. Toivomme, että yritysten tukemisen ja elinkeinoelämän turvaamisen rinnalla lapset ja nuoret olisivat yhteiskunnan päättäjien erityinen silmäterä. 31.3.2020”

Lasten oikeuksien puolesta voidaan puhua myös käyttämättä oikeus -sanaa suoraan. Voidaan puhua lapsen edun varmistamisesta tai lapsen turvallisuuden takaamisesta, jotka ovat yhtä lailla lapsen oikeuksia.

”Lapset ja nuoret tarvitsevat apua enemmän kuin koskaan aiemmin. 10.4.2020.”

”Suojellaan lapsia ry:n erityisasiantuntijoina haluamme muistuttaa, että lapsen oikeus elää turvassa kaikelta väkivallalta on vakavasti vaarantunut koronaviruskriisin aikana. 21.4.2020”

”1990-luvun lamasta ja sen leikkausten vaikutuksista lapsiperheisiin on opittu se, että lapsiperheiden tuesta leikkaaminen on lyhytnäköistä ja viime kädessä heikentää lasten oikeuksia hyvinvointiin, turvallisuuteen ja hoivaan. 14.11.2020”

Lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta lasten oikeudet voivat heikentyä työntekijöiden vähäisen resurssin tai työntekijöiden vaihtuvuuden takia. Sosiaalityöntekijä on asiantuntija ammatti, jossa työntekijöiden saatavuutta rajoittavat lain kelpoisuusvaatimukset ja iso tarve työmarkkinoilla. Työntekijöiden vaihtuminen voi vaikuttaa suoraan asiakastyöhön. Työntekijän vaihtuessa asiakkaan palveluiden tarvetta ei välttämättä pystytä arvioimaan ajantasaisesti ja asianmukaisesti. Tämä saattaa johtaa siihen, että asiakkaille ei pystytä tarjoamaan oikea-aikaisia palveluja. Jos asiakkaan tilanne johtaa kriisiytymiseen, saattaa edessä olla esimerkiksi kalliimmat asumis- ja laitospalvelut, joiden hinta voi olla 250–450 euroa vuorokaudessa. (Laitinen, 2021.)

Lasten oikeuksien näkökulmasta sosiaalityöntekijän vaihtuminen voi lisäksi tarkoittaa palveluiden viivästyistä ja pahimmillaan palveluiden nivelvaiheessa

lapsi voi pudota kokonaan pois työntekijän näkökentästä. Sosiaalityön arjen työssä ei ole juurikaan tehty saattaen siirtymistä, jolloin uudelle työntekijälle olisi mahdollista perehdyttää vanhan työntekijän asiakkaat. Nuoret ovat turtuneet työntekijöiden vaihtumiseen, eivätkä halua solmia luottamuksellista suhdetta omaan sosiaalityöntekijäänsä, koska jossain vaiheessa työntekijä luultavimmin vaihtuu. Sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus on jo riski koko järjestelmän toimivuudelle. Vaihtuvuus hankaloittaa myös yhteistyötä ja kehittämishankkeita eri tahojen kanssa. (Laitinen, 2021.)

Suomen ainut lastensuojeluun erikoistunut työelämäprofessori Oona Ylönen mainitsee Ylen artikkelissa, että vaihtuvuus vaarantaa sosiaalityön järjestelmän toiminnan. Prosessit voivat välillä pysähtyä tai ne poukkoilevat. Sosiaalityöntekijä voi tehdä myös toimenpiteitä, joilla ei välttämättä ole kovin suurta vaikuttavuutta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä ovat pitkään kuormittaneet liian suuret asiakasmäärät. (YLE, 2020.) Lastensuojelun tarjoamat palvelut voivat usein vaikuttaa asiakkaille pirstaleisilta tai pätkittäisiltä. Asiakkaille voi tulla kokemus, että heidän on vaikea saada sellaista apua, joka vastaisi kokonaisuudessaan heidän lapsensa ja koko perheen tarpeisiin. Lastensuojelu tekee työtä sellaisella yksityiselämän sektorilla, joka on hyvin herkällä perhe-elämän alueella. Asiakkaiden mahdollisuus luoda pitkäkestoisia asiakassuhteita oman sosiaalityöntekijänsä kanssa on vaikeaa jatkuvien muutoksien takia. (Lahtinen, Männistö & Raivio, 2017, 11.) Aineistossa kuvaillaan tätä muun muassa niin, että nuorten usko palvelujärjestelmän toimivuuteen heikkenee.

” - - nuorten luottamus siihen, että järjestelmä kykenee auttamaan ja suojelemaan heitä, heikkenee. 24.2.2021”

Lasten oikeuksia tuodaan kaiken kaikkiaan esille hyvin monessa aineiston mielipidekirjoituksessa. Yhtenä mainittavana esimerkkinä on viittaus YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, johon viitataan monessa aineiston kirjoituksessa. Diskurssissa representoidaan lasten oikeuksia kansainvälisten sopimuksien lisäksi myös oikeutena koulutukseen, terveyteen, sosiaalipalveluihin jne. Lasten oikeuksista puhuttaes-

sa nousee esille myös kysymys lasten ja nuorten omasta äänestä ja huomioidaanko heidän mielipiteitään ja toiveitaan lasten oikeuksista puhuttaessa. Samalla tavalla kuin eriarvoistumiseen liittyvässä diskurssissa, myös lasten oikeuksiin liittyvässä diskurssissa lapset ja nuoret representoidaan enemmän suojelun kohteena kuin aktiivisina toimijoina sen suhteen, millaisia oikeuksia he itse toivovat ja millaiset vaikutuksen mahdollisuudet heillä omiin oikeuksiinsa on.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassani tutkin, millaisilla diskursseilla lastensuojelusta puhutaan koronapandemian ensimmäisen vuoden aikana. Aineistoksi valikoin Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset sen laajan lukijakunnan ja levikin vuoksi. Halusin aineiston olevan vähemmän objektiivinen kuin lehden yleisen uutislinjauksen täytyisi olla. Mielipidekirjoituksissa pystytään kärkkäämmin tuomaan esiin kirjoittajan omat näkökulmat, mikä on mielestäni hedelmällistä diskursseja tutkittaessa. Uutistoimittajien täytyy noudattaa kirjoittamisessaan puolueettomuutta, mutta mielipidekirjoituksissa tällaista puolueettomuuden vaatimusta ei ole vaan kyse on nimensä mukaisesti mielipiteiden esille tuomisesta. Aineiston analyysin myötä aineistosta löytyi neljä diskurssia: vastuudiskurssi, kriisidiskurssi, eriarvoistumiseen liittyvä diskurssi sekä lasten oikeuksia puolustava diskurssi.

Vastuudiskurssissa korostetaan yhteiskunnan vastuuta lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Diskurssi ei sysää ongelmaa yksittäisen sosiaalityöntekijän harteille, vaan siinä peräänkuulutetaan voimakkaampaa poliittista tahtoa ja halua tehdä toimenpiteitä lastensuojelun ongelmakohtien korjaamiseksi. Mielestäni on sekä haaste että mahdollisuus, että vastuudiskurssi painottaa enemmän rakenteissa tarvittavaa muutosta ja palvelujärjestelmän vahvistamista kuin yksittäisten työntekijöiden vastuuta. Toisaalta tämä vapauttaa sosiaalialalla työskenteleviä, että heidän täytyisi omalla toiminnallaan kannatella pelkästään vastuuta palvelujärjestelmän toimivuudesta. Kuitenkin sosiaalityöhön liittyy myös rakenteellinen sosiaalityö, ja sosiaali-

työntekijän oikeutena ja velvollisuutena on toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä omassa työkuvassaan. Representoimalla vastuukysymys ainoastaan palvelujärjestelmän tasolla olevaksi isoksi, etäiseksi himmeliksi, se jää roikkumaan ilmaan. Kenen harteilla ja millä kokoonpanolla lopun viimein on ”rakenteiden korjaaminen” ja ”palvelujärjestelmän vahvistaminen”? Täytyy huomioida, että aineistossa suuri osa mielipidekirjoituksista on kolmannen sektorin toimijoiden kirjoittamia mielipidekirjoituksia. Kolmannella sektorilla toimivien ei tarvitse samalla tavalla miettiä, mistä rahat lastensuojelun resurssipulan ratkaisemiseksi saataisiin kuin poliittisten päättäjiä, jotka rahahanoista ovat vastuussa. Lastensuojelu on kuitenkin vain yksi sektori sosiaalipalveluista, ja vielä laajemmin pieni osa koko sosiaali- ja terveydenhuollosta, johon rahoja kohdistaa.

Toinen aineiston diskurssi on kriisidiskurssi. Tämä on kovin ilmeinen diskurssi jo senkin takia, että koronapandemia itsessään on ollut globaali kriisi, ja sen lisäksi puhutaan lastensuojelun kriisistä. Loppukesästä 2022 THL tiedotti, että covid-19 koronavirus-pandemiasta on siirrytty endemiaan. Endemiolla tarkoitetaan, että tautia esiintyy kaikkialla maailmassa jatkuvasti vaihtelevalla ilmaantuvuudella. Endemiaan liittyvät myös kausivaihtelun mukaisesti toistuvat epidemiat, jotka suurella todennäköisyydellä tulevat jatkumaan vuosi vuodelta. Viruksen kiertoa maailmalla ei nykytiedon perusteella ja siihen käytettävissä olevien keinojen avulla pystytä vaikuttamaan. Käytettävissä olevilla rokotteilla on kuitenkin hyvin pystytty ja pystytään estämään vakavat taudin muodot ja kuolleisuuden. (THL, 2022.) Koronapandemian jälkikuohuista oli vasta juuri ja juuri päästy kuiville vesille, kun maailman taloutta tulivat heilauttamaan Ukrainan sota ja energiakriisi. Koronapandemian alusta seuranneet kolme vuotta ovat olleet koettelevia ja aiheuttaneet paljon huolta. Aineistossa representoidaan lastensuojeluakin kriisin kautta. Kriisin sosiaalisia seurauksia on eritasoisia, ja ne ovat yleensä ennakoimattomia ja sellaisia, mihin ei voi etukäteen juurikaan varautua. Yhteiskunnalliset kriisit vaikuttavat ihmisiin laajalti, mutta joillekin kriisi voi olla pahempi kuin joku toinen saattaa selviytyä siitä ongelmitta. Lastensuojelun asiakkuus voi yhtä lailla laukaista henkilö- tai perhekohtaisen kriisin siinä missä yhteiskunnallisesti yhteinen kriisi. Henkilökohtaiset kriisit voivat aiheut-

taa suurta tuskaa heitä koskettaville henkilöille, mutta ne eivät ylitä uutiskynnystä eivätkä luontaisesti saa yhteiskunnallisen kriisin asemaa. (Harrikari ym., 2023, 371.)

Vastuudiskurssissa ja kriisidiskurssissa tuodaan samalla tavalla esille lastensuojeluun liittyvää resurssipulaa. Vastuudiskurssissa painotetaan enemmän palvelujärjestelmän vastuuta lastensuojelun resurssipulan ratkaisemiseksi; kriisidiskurssissa enemmän kuvaillaan, mitä tapahtuu tai voisi tapahtua, jos resurssipulaa ei ratkaista. Yhtenäistä diskursseille on kuitenkin lastensuojelun ilmeiset haasteet, joita tuodaan esille molemmissa diskursseissa. Voidaankin karusti ilmaista sanoa, että lastensuojelusta puuttuu kaikkia muuta paitsi asiakkaita. Diskurssit heijastavat sitä yleistä tilannetta, mikä on kyllä tiedostettu, mutta silti lastensuojeluun ei tahdo löytyä resursseja, työntekijöitä, valvontaa tai tutkimusta. (Tammi, 2021, 249.) Lastensuojelua representoidaan resurssipulan kautta niin kriisidiskurssissa kuin vastuudiskurssissakin. Koronapandemian ensimmäisen puolen vuoden aikana aineistossa korostuvat tarve taata palvelujärjestelmän tasolta lapsille ja nuorille tarvittavat palvelut (vastuudiskurssi) ja toisaalta pelko ja uhkakuvat siitä, mitä pandemia pitkittäessään lastensuojeluun aiheuttaa (kriisidiskurssi).

Eriarvoistumiseseen liittyvä diskurssi kytkeytyy lastensuojeluun sen huolen kautta, mitä tapahtuu, jos koronapandemian seuraukset pitkittyvät ja jo aiemmin haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret eivät pääse tarpeeksi nopeasti, jos ollenkaan, tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Diskurssissa tuodaan myös esille huoli lasten ja nuorten uskosta tulevaan ja heidän luottamuksestaan siihen, että he saavat tarvitsemansa avun ja tuen. Osa nuorista on voinut koronapandemian jälkeenkin käsitellä poikkeusoloja elämää rikastuttavana, silti samalla outona kokemuksena. Kaikilla nuorilla tilanne ei kuitenkaan ole sama, vaan osa nuorista kokee poikkeuksellisen ajan elämänsä elämään hidastavana tekijänä, joka on jättänyt varjon nuorten normaaliin elämään. On syntynyt hoitovajeita ja palveluvelkaa, kun poikkeusolojen aikaan lasten, nuorten ja perheiden peruspalveluita sekä lastensuojelu- ja erikoissairaanhoidon palveluita supistettiin rajusti, huolimatta saman aikaisesta tuen tarpeen kasvusta. (Kekkonen, Gissler, Sarvikivi, Kääriäinen, Helve & Isola, 2022, 7.)

Lasten oikeudet -diskurssissa korostetaan lasten oikeutta palveluihin ja heidän turvallisuutensa ja etunsa huomioimista. Lasten oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva sopimus, joka on laajuudeltaan, sisällöltään ja yksityiskohdiltaan erityinen. Lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsi on samaan aikaan sekä aktiivinen toimija että erityisen suojelun kohteena oleva. (Araneva, 2016, 6.) Diskurssissa painotetaan enemmän lasten oikeutta suojeluun, ei niinkään lapsen aktiivista toimijuutta. Diskurssissa representoidaan lapset erityisen huolenpidon kohteena. Mieliopidekirjotukset ovat kuitenkin useimmiten aikuisten yksityishenkilöiden tai asiantuntijoiden kirjoittamia, jolloin lasten ja nuorten oma ääni jää paitsioon. Aikuiset voivat penätä lasten oikeuksien puolesta toimimista ja yhteiskunnallisten rakenteiden ja palvelujärjestelmän parantamista, mutta he eivät kuitenkaan voi puhua lasten tai nuorten äänellä. Sen voi tehdä ainoastaan lapset ja nuoret itse, ja olisikin mielenkiintoista tutkia samanlaisia korona-ajalta olevia diskursseja, jos ne olisivat lastensuojelun asiakkuudessa (tai sitä tarvitsevien) lasten ja nuorten itse kirjoittamia mieliopidekirjoituksia.

Lastensuojeluun liittyvistä kriittisistä kirjoituksista huolimatta aineistossa oli myös toivoa. Vaikka lastensuojelun diskurssit keskittyivät pääasiassa negatiivisiin ongelmiin, kuten eriarvoistumiskehitykseen ja palvelujärjestelmän resurssipulaan, oli aineistossa nähtävillä yhteisöllisyyden ja yhteisen vastuun ottoa. Kriisi voikin usein yhdistää ihmisiä. Harrikarin ym. (2023, 373) mukaan sosiaalityön ydin on taistelu haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien puolesta ja tehdä työtä heidän yhteiskunnallisen asemansa parantumisen vuoksi. Sosiaalityön tutkimus voi mahdollistaa tiedontuotannolla haavoittuvassa tilanteissa olevien ihmisten asemaa kertomalla heidän kokemuksistaan kriisien keskellä. Omassa tutkielmassani en ole haastatellut lastensuojelun asiakkaana olevia lapsia tai perheitä, mutta uskon, että mikään lastensuojelua koskeva tutkimus ei koskaan mene hukkaan. Tuomalla esiin niitä diskursseja, joilla lastensuojelua koronapandemian ensimmäisen vuoden aikana on representoitu, voidaan ymmärtää paremmin lastensuojeluun liittyvää julkista keskustelua.

Ratkaisut eivät ole yksittäisen poliitikon, päättäjän tai sosiaalityön ammattilaisen harteilla, vaan tarvitaan laajempaa muutosta parempaan suuntaan, jotta myös lastensuojelusta muotoutuvat diskurssit kääntyvät enemmän optimistisempaan suuntaan. Media kiinnostuu helposti yksittäisistä lastensuojelua koskevista tapahtumista, joissa esimerkiksi vallankäyttö voi näyttää vääristyneeltä. Yksittäiset tapaukset eivät kuitenkaan kuvaa kovin hyvin koko lastensuojelujärjestelmän toimintaa. Aina on mahdollista yksittäisen viranomaisen virhe, ja lastensuojelua toiminnan arviointia julkisesti rajoittaa lasten ja heidän läheistensä vahva yksityisyyden suoja. Jos viranomainen joutuu toimintansa vuoksi kritiikin kohteeksi, hän ei voi yksityisyyden suojan vuoksi täysin avoimesti kertoa tilanteesta ja puolustaa omaa näkemystään julkisesti, vaikka tehdyille toimenpiteille olisikin lainmukaiset ja oikeutetut perusteet taustalla. (Alhonen, 2015, 25.)

Koronapandemiaan liittyvää tutkimusta on jo nyt runsaasti saatavilla, ja sitä varmasti tulee vielä paljon lisääkin. Vasta pidemmällä aikavälillä pystytään sanomaan, minkälaisia vaikutuksia koronapandemialla on ollut etenkin lapsiin ja nuoriin ja jääkö heille koronapandemiasta sukupolvikokemus, niin kuin yhdessä aineiston mielipidekirjoituksessa kuvattiin. Oma tutkielmani kohdistuu yhden sanomalehden pieneen rajattuun aineistoon mielipidekirjoituksia, joten siitä ei pystyne vetämään yleisiä johtopäätöksiä, millaisia diskursseja lastensuojelusta koronapandemian aikana välittyisi esimerkiksi uutisten tai vaikkapa sosiaalisen median kanavien kautta. Koronapandemian vaikutukset lastensuojelun tarpeeseen ovat tilastojenkin valossa jäänyt avoimeksi kysymykseksi (Gissler & Forsell, 2022, 45). Mielipidekirjoituksista yhdessäkään ei kuitenkaan kuvattu tai mainittu, että lastensuojelusta pitäisi säästää tai että lastensuojelun resursseja pitäisi karsia. Päinvastoin kaikki aineiston mielipidekirjoitukset olivat hyvin vahvasti sen kannalla, että nimenomaan globaalin kriisin aikana on tärkeää suojella kaikista heikoimmassa ja haavoittuvaisessa asemassa olevia lapsia ja nuoria.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, T., Suvisaari, J., Appelqvist-Schmidlechner, K. & Kiviruusu, O. (2021). Pandemia ja nuorten mielenterveys – Kouluterveyskysely 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 55/2021. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143129/URN_ISBN_978-952-343-738-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alhanen, K. (2014). Vaarantunut lastensuojelu – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 24/2014. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116722/URN_ISBN_978-952-302-278-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Araneva, M. (2016). Lapsen suojelu. Toteuttaminen ja päätöksenteko – Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Liettua: BALTO print.

Civil, T. (2018). Lapsen ja perheen kohtaaminen lastensuojelun avohuollossa – Tarkastelua systemisestä näkökulmasta. Teoksessa P. Petrelius & P. Eriksson (toim.), Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. s. 96–109. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 2018:32.

Eriksson, P., Nelimarkka, S., Paasivirta, A., Tiili, A. & Yliruka, L. (2021). Koronan vaikutukset lastensuojeluun – osa 2. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiivistä 16/2021. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141537/URN_ISBN_978-952-343-644-2.pdf?sequence=1

Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Euroopan komission verkkosivusto. (2021). Koronavirukseen liittyvän disinformaation torjunta. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_fi

- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Forsberg, H. (2014). Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa R. Jallinoja, H. Hurme & K. Jokinen (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*, s. 123–138. Helsinki: Gaudeamus.
- Forsell, M. & Kuoppala, T. (2022). Lastensuojelu 2021 – Huostaanottojen määrä väheni vuonna 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 22/2022. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144518/Lastensuojelu_2021_korjattu_07062022.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Gissler, M. & Forsell, M. (2022). Koronan vaikutus nuorten terveyteen ja hyvinvointiin tilastojen valossa. Teoksessa M. Kekkonen, M. Gissler, P. Känkänen & A-M. Isola (toim.) *Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan – Nuorten elinolot -vuosikirja 2022*, s. 32–49. Vantaa: PunaMusta Oy.
- Hall, S. (1997). *Representation. Cultural representations and signifying practices*. Lontoo: Sage Publications.
- Harrikari, T., Romakkaniemi, M., Fiorentino, V., Saraniemi, S., Tiitinen, T. & Leppiaho, T. (2021). Sosiaaliala ja koronaviruspandemia. Sosiaalialan ammattilaisille 2021 ja 2020 esitettyjen kyselyjen tuloksia. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja.
- Heino, T., Weckroth, N. & Ranta, H. (2020). Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140689/URN_ISBN_978-952-343-585-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Helsingin Sanomat. (2019). Suomalaisten luottamus Helsingin Sanomien uutisointiin on kasvanut – sosiaalisen median uutisiin luotetaan vähemmän. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006262015.html>
- Helsingin Sanomat. (2020). Lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt korona-aikana, ja se voi olla hyvä asia, sanoo asiantuntija. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007269236.html>
- Helsingin Sanomat. (2020). ”Se, ettei pääse pois kotoa, voi olla paljon pahempi asia kuin koronavirus” – Lastensuojelun asiakkaina olleet kertovat, mitä päihdekotien seinien sisällä tapahtuu. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-200006490211.html>
- Helsingin Sanomat. (2020). Ohjeistus Vieraskynä-kirjoituksen lähettämiseen. Haettu 29.4.2023 osoitteesta: <https://www.hs.fi/kommentit/art-2000006396771.html>
- Ilmonen, K. (2015). Muuan diskurssianalyysi. Esimerkkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*, s. 134–148. Juva: PS-Kustannus.
- Jallinoja, P. & Väliaverronen, E. (2021). Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa. *Media ja viestintä: kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti*, 44(1), 1–24. Haettu 8.4.2023 osoitteesta:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/329205/107298_Artikkelin_teksti_191273_1_10_20210329.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). Diskurssianalyysi - Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Kekkonen, M., Gissler, M., Sarvikivi, E., Kääriäinen, S., Helve, O. & Isola, A-M. (2022). Lasten ja nuorten osallisuus, terveysturvallisuus ja koronarajoitukset. Teoksessa M. Kekkonen, M. Gissler, P. Känkänen & A-M. Isola (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan - Nuorten elinolot -vuosikirja 2022, s. 7-31. Vantaa: Puna-Musta Oy.

Kivipelto, M., Hekkala, M., Raitakari, S. & Harrikari, T. (2023). Epilogi. Teoksessa S. Raitakari, T. Harrikari, M. Hekkala & M. Kivipelto (toim.) Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa, s. 370-380. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2023. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/85434/SoPhi_151.pdf?sequence=4&isAllowed=y

KMT. (2018). Lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet. Saatavilla: <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2019/06/KMT-2018-lukijam%C3%A4%C3%A4r%C3%A4t.pdf>, luettu 25.11.2021

Kohvakka, R. & Saarenmaa, K. (2021). Median merkitys on kasvanut pandemian aikana - monet ikäihmiset ovat ottaneet melkoisen digiloikan. Tilastokeskus. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/median-merkitys-on-kasvanut-pandemian-aikana-monet-ikaihmiset-ovat-ottaneet-melkoisen-digiloikan/>

Kuntaliitto. (2021). 92 ääntä lastensuojelusta - Kuntaliiton erillisselvitys pitkittyneen koronapandemian vaikutuksista lastensuojeluun. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/92%20%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4%20lastensuojelusta%20-%20Kuntaliiton%20erillisselvitys_0.pdf

Kuula, A. (2006). Tutkimusetiikka - Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Kuutti, H. (2008). Mediakerre - Selviytyminen kielteisessä julkisuudessa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. (2017). Kohti suomalaista systemistä lastensuojelun mallia. Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 7/2017. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TY%C3%83%E2%80%93017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1

Lammi-Taskula, J., Lindberg, P., Närvi, J., Kauppinen, T., Gissler, M., Hakulinen, T., Hauhio, N., Helenius, J., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Eriksson, P., Utriainen, S., Weckroth, N., Saariluoma, L., Kiviruusu, O. & Aalto-Setälä, T. (2022). Lapset, nuoret ja perheet. Teoksessa L. Kestilä, S. Kapiainen, M. Mesiäislehto, & P. Rissanen (toim.), Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, kevät 2022. (s. 150-169). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2022. Haettu 1.4.2023 osoitteesta:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144268/THL_Rap4_2022_Covid-seuranta_kevat2022_vs2.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Lapsiasiavaltuutettu. (2020). Lastensuojelun kriisi on ratkaistava. 17.11.2020. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: <https://lapsiasia.fi/-/lastensuojelun-kriisi-on-ratkaistava1>

Lastensuojelulaki 2007/417. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L3>

Laitinen, J. (2021). Vaihtuvuus maksaa. Talentia-lehti. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/vaihtuvuus-maksaa/>

Laurinolli, H. (2020.) Korona pahensi mielenterveyskriisiä. Saatavilla osoitteesta: <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/korona-pahensi-mielenterveyskriisia>

Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. (2019). Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019. Lastensuojelun laatusuositus Haettu 31.3.2023 osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_I_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Mehiläinen. (2023). Kriisi. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <https://www.mehilainen.fi/mielenterveys/kriisi>

Munsterhjelm, A. (2022). Kriisit osoittivat nuorten paikan yhteiskunnassa – eikä se ole ytimessä. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.), Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>

MTV Uutiset. (2021). Korona, psyykkiset ongelmat ja rikollisuus – lastensuojeluilmoitusten määrät jälleen kasvussa. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/korona-psykkiset-ongelmat-ja-rikollisuus-lastensuojeluilmoitusten-maarat-jalleen-kasvussa/8055336>

Nieminen, H. & Pantti, M. (2012). Media markkinoilla – Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Pelastakaa Lapset ry. (2020). Stressi, huoli ja yksinäisyys – Koronapandemian vaikutukset lasten ja nuorten elämään. Saatavilla osoitteesta: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaa/laapset/main/2020/05/22105112/Lapsen_aani_2020_FI_web.pdf

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pirjatanniemi, E. (2017). Lapsen oikeuksien yleissopimus ja lasten oikeus palveluihin. Teoksessa E. Nykänen, L. Kalliomaa-Puha, & Y. Mattila (toim.), Sosiaaliset oikeudet - näkökulmia perustaan ja toteutumiseen (s. 84–97). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020102788444>

Pirttijärvi, A. & Kivijärvi, A. (2022). Esipuhe. Teoksessa A. Kivijärvi (toim.), Läpi kriisien. Nuorisobarometri 2022. Haettu 1.4.2023 osoitteesta:

<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf>

Pösö, T. (2003). Lastensuojelutyön ja palvelujärjestelmän haasteet. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2003. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/issue/view/8283>

Rossi, L-M. (2015). Muuttuva sukupuoli: seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.

Räty, T. (2015). Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 21.12.2021 osoitteesta: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html

Salokoski, T. & Mustonen, A. (2007). Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediankasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Haettu 8.4.2023 osoitteesta: <https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>

Seppänen, J. (2005). Visuaalinen kulttuuri – Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Ribbens McCarthy, J. (2013). What is at stake in family troubles? Existential issues and value frameworks. Teoksessa J. Ribbens McCarthy, C-A. Hooper & V. Gillies (toim.), Family troubles? Exploring changes and challenges in the family lives of children and young people, (s. 327-354). Bristol: The Policy Press.

Ribbens McCarthy, J., Hooper, C-A. & Gillies, V. (2013). Troubling normalities and normal family troubles: diversities, experience and tensions. Teoksessa J. Ribbens McCarthy, C-A. Hooper & V. Gillies (toim.), Family troubles? Exploring changes and challenges in the family lives of children and young people, (s. 1-22). Bristol: The Policy Press.

Romakkaniemi, M., Harrikari, T., Hautala, S., Saraniemi, S., Fiorentino, V., Leppiaho, T. & Tiitinen, L. (2022). Sosiaalityöntekijöiden asemoituminen ja ammatillinen pääoma pandemian alkuvaiheessa. Yhteiskuntapolitiikka, (87)5-6, s. 539-548

Talentia. (2023). Pula sosiaalityöntekijöistä ja varhaiskasvatuksen opettajista vaatii järeitä toimia. 1.3.2023. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/pula-sosiaalityontekijoista-ja-varhaiskasvatuksen-opettajista-vaatii-jareita-toimia?publisherId=69817898&releaseId=69967626>

Tammi, T. (2021). Lastensuojelun jatkuva kriisi ja tutkimuksen tarve. Yhteiskuntapolitiikka, (86)3, s. 249.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (2021). Koronavirus voi ahdistaa sekä aikuisia että lasta – Näin pidät itsestäsi ja läheisistäsi huolta. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/-/koronavirus-voi-ahdistaa-seka-aikuista-etta-lastan-pidat-itsestasi-ja-laheisistasi-huolta>

THL. (2021). Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Haettu 29.11.2021 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL. (2022.) Olemme siirtyneet koronapandemiasta uuteen vaiheeseen. 27.7.2022. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/-/olemme-siirtyneet-koronapandemiasta-uuteen-vaiheeseen>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (2023). Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

Tiili, A., Paasivirta, A., Kuokkanen, J., Eriksson, P. & Nelimarkka, S. (2020). Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla osoitteesta:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140789/TUTI2020_034_Koronan%20vaikutukset%20lastensuojeluun_korjattu_s.pdf?sequence=4

Toikko, T., Seppälä, P., Kraav, S-L. & Häkkinen, L. (2021). Kuntatason analyysi lastensuojelun avohuollon yhteydestä lastensuojeluilmoitusten ja sijoitusten väliseen suhteeseen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 86(1), 75–82

Torppa, T. (2014). Työssään kirjoittavan opas. Viro: Print Best.

Törrönen, J. (2010). Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa T. Knuutila & A. Lehtinen (toim), Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi, s. 276–305. Helsinki: Helsinki University Press.

Utriainen, S., Eriksson, P. & Heino, T. (2021). Poikkeusolot sijaishuollossa. Koronaepidemian vaikutuksia kodin ulkopuolelle sijoitettuihin lapsiin. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 35/2021. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143481/URN_ISBN_978-952-343-776-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valkama, H. (2020). Miten media on pärjännyt koronavirusuutisoinnissa? ”Auktoriteettien horjuttaminen ei saa olla medialle itsetarkoitus”, sanoo Helsingin Sanomien päätoimittaja. Yle Uutiset. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11257293>

Valtioneuvosto. (2020). Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa – Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta. Valtioneuvoston julkaisu 2020:21. Saatavilla osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162318/VN_2020_21.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Valtioneuvosto. (2021). Kuntainfo: Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus 1.1.2022 alkaen. 23.12.2021. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/kuntainfo-lastensuojelun-sosiaalityon-henkilostomitoitus-1.1.2022-alkaen>

Valvira. (2022). Henkilöstövuokrauksen kaltainen rekrytointi ei sovellu lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin. 8.12.2022. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <https://www.valvira.fi/-/henkilostovuokrauksen-kaltainen-rekrytointi-ei-sovellu-lastensuojelun-sosiaalityontekijoihin>

Varanka, J., Packalen, P., Voipio-Pulkki, L-M, Määttä, S., Pohjola, P. Salminen, M., Railavo, J., Berghäll, J., Rikama, S., Nederström, H. & Hiitola, J. (2022). COVID-

19-kriisin yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa. Keskipitkän aikavälin arvioita. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:14. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163983/VN_2022_14.pdf

Väliverronen, E. (2003). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.), Media-analyysi – Tekstistä tulkintaan, s. 13–40. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Wennberg, M., Luukkonen, T. & Haila, K. (2020). Sosiaalihuollon ja lastensuojelun kantokyky koronakriisin aikana – Haastavat tekijät ja uudet ratkaisukeinot kriisistä selviämiseksi. Itlan raportit ja selvitykset 2020:1.

Yle. (2020). Koskelan henkirikoksen uhri oli lastensuojelun asiakas ja se toi esiin alan kipupisteet – asiantuntija: Hatkassa olevia nuoria ei välttämättä etsi kukaan. 30.12.2020. Haettu 1.4.2023 osoitteesta: <https://yle.fi/a/3-11717894>

Yle. (2020). Lapsiperheiden kuormitus on lisääntynyt – poliisi ja koulut tehneet eniten uusia lastensuojeluilmoituksia. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-11684760>

Yle. (2020). Lastensuojelun suuri haaste on saada työntekijät jaksamaan ja pysymään alalla – työelämäprofessori: ”Vaihtuvuus vaarantaa koko systeemin”. Haettu 31.3.2023 osoitteesta: <https://yle.fi/a/3-11208454>

Yle. (2021). Korona-aika näkyy rajusti perheiden jaksamisessa – Lastensuojeluilmoituksissa iso hyppäys Keski-Pohjanmaalla ja Pietarsaaren seudulla: ”Toivottavasti koulut pysyvät nyt auki”. Haettu 13.12.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-12077495>

LIITTEET

Aineiston artikkelit

Myös lapset ja nuoret ansaitsevat uutisointia koronasta. 20.3.2020

Eristyksen ahdinkoa on torjuttava yhdessä. 21.3.2020

Epidemia koettelee Helsingin vahvuuksia. 27.3.2020

Nyt on autettava erityisesti niitä, joiden hätä on suurin. 31.3.2020

Kun jaksamisen rajat tulevat vastaan, perheen pitää pyytää apua. 6.4.2020

Yksinhuoltajat tarvitsevat nyt kaiken tuen. 6.4.2020

Koti on monelle lapselle ja nuorelle entistäkin turvattomampi paikka. 10.4.2020

Riittävä ja laadukas sijaishuolto on turvattava myös kriisioloissa. 10.4.2020

Lastenoikeuksia pitää vaalia poikkeusoloissakin. 17.4.2020

Lasten oikeus elää turvassa kaikelta väkivallalta on vakavasti vaarantunut koronavi-ruskriisin aikana. 21.4.2020

Osalle lapsista koulupudokkuus on nyt todellinen riski. 26.4.2020

Edessä oleva lomakausi on lapsiperheille kriittistä aikaa. 16.5.2020

Koronapandemia takia pitkittyneet huoltajuusriidat ovat lapsille hyvin raskaita. 4.6.2020

Pandemia-aika on lisännyt myös nuorten pahoinvointia. 13.11.2020

Kuntien talouskriisi lisää kriisiperheiden ahdinkoa entisestään. 14.11.2020

Koronavirusvuodesta tulee sukupolvikokemus. 15.11.2020

Vanhemmat viivyttelevät avun hakemisessa ja se on suurin ongelma lastensuojelussa. 20.11.2020

Nuoren pahoinvoinnin syytä on mahdotonta kutistaa yksilön ongelmaksi. 21.11.2020

Korona-aikana nuorisotyö on jalkautunut kaduille. 18.1.2021

Nyt on tuettava lapsia ja nuoria, etteivät poikkeusajan vaikutukset pitene. 25.1.2021

Palvelujen alasajo on lisännyt nuorten pahoinvointia. 24.2.2021

